

ნოე რამიშვილი

საქართველო და რუსეთი

გამომცემლობა არტანუჯი
თბილისი 2006

რედაქტორი გურამ ყორანაშვილი

ISBN 99940-55-29-1

● გამომცემლობა „არტანუჯი“, 2006.

უახლესი საქართველოს გამოჩენილი ისტორიული პიროვნება

ნოე რამიშვილი საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის — ჩვენი ამ პატარა „ოქროს ხანის“ (კარლო ინასარიძე) ერთ-ერთი თეალსაჩინო შემოქმედთაგანი გახლდათ. წელს მას დაბადების 125-ე წლისთავი შეუსრულდა.

იგი დაიბადა გურიის სოფელ დიდ ვანში (დღევანდელი ჩოხატაურის რაიონი). ჯერ სწავლობდა სოფლის საერო ორკლასიან სკოლაში, სწავლა გააგრძელა ოზურგეთის სასულიერო სასწავლებელში, შემდეგ კი — ქუთაისის სასულიერო სემინარიაში. ამის შემდეგ მან საერო განათლება გააგრძელა. 1901-02 წლებში სწავლობდა ტარტუს (დერპტის, იურიევის) უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტზე, მაგრამ სტუდენტურ გამოსვლებში მონაწილეობის გამო იგი უმაღლესი სასწავლებლიდან დაითხოვეს. ის საქართველოში დაბრუნდა და 1902-03 წლებში ხელმძღვანელობდა ბათუმის მუშათა მოძრაობას, აქტიურად იყო ჩართული გურიის გლეხთა მოძ-

რაობაშიც, იყო რა მისი გაერთიანების ერთ-ერთი ორგანიზატორი. 1904 წელს ნოე რამიშვილი ბაქოშია, სადაც, ცხადია, რევოლუციურ მოძრაობას ეწევა. ამავე წელს იგი თბილისში გადმოვიდა, სადაც დააპატიმრეს (შემოდგომაზე) და ეტაპით გააგზავნეს ბათუმში. 1905 წლის მარტში იგი არალეგალურად დაბრუნდა თბილისში და სხვა გამოჩენილ „მენშევიკებთან“ ერთად აქტიურად დაუპირისპირდა ბოლშევიკებს, რომლებიც საქართველოში უმცირესობას წარმოადგენდნენ. რეაქციის წლებში (1906-07) იგი კვლავ მუშათა მოძრაობის ცენტრში იდგა, კერძოდ, ხელმძღვანელობდა სოციალ-დემოკრატიული მიმართულების გაზეთს.

ნოე რამიშვილის, როგორც რევოლუციონერი სოციალ-დემოკრატის მორვაწეობის არეალი გასცილდა საქართველოს, თვით ამიერკავკასიის ფარგლებს. 1907 წლის 30 აპრილს (ძველი სტილით) მონაწილეობდა რუსეთის სოციალ-დემოკრატიული მუშათა პარტიის ლონდონის ყრილობის მუშაობაში, რომელზედაც იგი ახლადარჩეული ცენტრალური კომიტეტის წევრობის კანდიდატი გახდა. 1912-13 წლებში მოღვაწეობდა ღონის როსტოვში, 1913 წელს კი პეტერბურგში. მას ურთიერთობა უხდებოდა, როგორც მენშევიკ,

ისე ბოლშევიკ ლიდერებთან, რომლებთანაც ძალზე დაპირისპირებული იყო.

1908-09 წლებში ნოე რამიშვილმა სწავლა გააგრძელა გერმანიაში, ლაიფციგის უნივერსიტეტში¹, სადაც სწავლობდა ეკონომიკასა და ფილოსოფიას.

როდესაც პირველი მსოფლიო ომისა და ბოლშევიკური გადატრიალების შედეგად საქართველომ 117 წელს ნანატრ ეროვნულ დამოუკიდებლობას მიაღწია, ნოე რამიშვილი მთავრობის პირველი თავმჯდომარე გახდა. პარალელურად მას ეკავა შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტი. მალე იგი მთავრობის თავმჯდომარეობის პოსტზე თვითონ პარტიის ლიდერმა, ნოე ჟორდანიამ შეცვალა და ამიერიდან შესაბამის სამინისტროს ხელმძღვანელობდა. ერთ ხანს იგი სამხედრო

¹ აკაკი რამიშვილი, ჩვენი შეცდომები, თბ. 2000, გვ. 33. გურამ შარაძის მიხედვით, ნოე რამიშვილი ლაიფციგის უნივერსიტეტში 1907 წლის ბოლოს შევიდა. იხ. მისი „უცხოეთის ცის ქვეშ“, თბ. 1991, გვ. 59. იური სიხარულიძე კი მიიჩნევს, რომ აღნიშნულ უნივერსიტეტში იგი 1906-11 წლებში სწავლობდა. იხ. ავტორის „ნოე რამიშვილი“, თბ. 2006, გვ. 33. მისივე აზრით, ნოე რამიშვილი სხვა გერმანულ უნივერსიტეტებშიც ისმენდა ლექციებს, კერძოდ, ედმუნდ ჰუსერლისა და შულცე-გევერნიცისას. იქვე.

და განათლების სამინისტროებსაც ხელმძღვანელობდა. მანამდე, როდესაც 1918 წლის 9 (22) აპრილს ამიერკავკასიის სეიმმა ამიერკავკასიის ფედერაციული რესპუბლიკის შექმნა გამოაცხადა, აკაკი ჩხენკელის მთავრობაშიც სწორედ შინაგან საქმეთა მინისტრის პოსტი ეკავა.

ბოლშევიკურ-კომუნისტური რუსეთის მიერ საქართველოს ოკუპაცია-ანექსიის შემდეგ ნოე რამიშვილმა დატოვა საქართველო და ოჯახთან ერთად საფრანგეთში (პარიზში) გადასახლდა. ქართველ სოციალ-დემოკრატთა („მენშევიკთა“) შორის იგი კვლავ ყველაზე შეურიგებელი იყო წითელი რუსეთისადმი, მისი მარიონეტული ხელისუფლებისადმი საქართველოში. კერძოდ, იგი გახლდათ ერთ-ერთი მთავარი ორგანიზატორთაგანი საქართველოში 1924 წლის აგვისტოს ანტიბოლშევიკური გამოსვლისა. ამიტომაც იყო, რომ საბჭოთა ხელისუფლებამ, კერძოდ იოსებ სტალინმა მიზანში უპირველესად სწორედ ნოე რამიშვილი ამოიღო.

როგორც უცხოეთში საბჭოთა დაზვერვის ყოფილი უფროსი, შემდგომში სსრკ-დან გაქცეული („перебежчик“, „невозвращенец“) ალექსანდრ ორლოვი (ფელდბინი) წერდა, როცა 1926 წელს იგი, ვითარცა „გეპეუს“ უცხოეთის

განყოფილების („ინო“) უფროსი, პარიზში მია-
ვლინეს, აქაურ საბჭოთა საელჩოში იგი შეხ-
ვდა თავის ძველ მეგობარს, დიმიტრი ლორთქი-
ფანიძეს, რომელიც „ცაგარელის“ გვარ-სახელით
იყო შეგზავნილი პირადად სტალინის დავალების
აღსასრულებლად – კონტაქტში შესულიყო „ქარ-
თველ რევოლუციონერ“ ნ. რამიშვილთან, რათა
უკანასკნელს თავი დაეოკებინა („умерить пыл“)
და შეეწყვიტა მცდელობა საქართველოში სო-
ციალისტური მოძრაობის ისტორიის დაწერ-
ისა. მაგრამ დ. ლორთქიფანიძეს ნ. რამიშვილის
დაყოლიება ვერ მოუხერხებია¹ (იქნებ ეს იყო
უმთავრესი მიზეზი მისი რეპრესირებისა (დახვრე-
ტისა) დიდი საბჭოური ტერორის დროს).

საბჭოთა ხელისუფლებმა, პირადად ი. სტა-
ლინმა, საწადელს მაინც მიაღწიეს: თავიანთი
აგენტის, ქართველი პოლიტიკური ემიგრან-
ტის, ჭანუყვადის ხელით გამოჩენილი ქართველი
პოლიტიკოსი და სახელმწიფო მოღვაწე, საქა-
რთველოს განთავისუფლებისათვის მგზნებარე
მებრძოლი განგმირულ იქნა 1930 წლის 7 დე-
კემბერს. მკვლეელი მყისვე შეიპყრეს, მიუსაჯეს

¹ იხ. კრებული „Был ли Сталин агентом Охран-
ки? Сборник статей, материалов и документов“,
М., 1999, გვ. 50.

პატიმრობა ათი წლით და შემდეგ საფრანგეთი-დან გაძევება ოცი წლის ვადით. იგი რამდენიმე წლის შემდეგ ციხეში გარდაიცვალა (ამბობენ, რომ მან მოინანია თავისი საქციელი და ჭკუიდან შეიშალა).

აღნიშნულ ამბავთან დაკავშირებით საინტერესოა შემდეგი: როგორც ცნობილი ქართველი ისტორიკოსი ნიკო ბერძენიშვილი მოგვითხრობს, 1945 წლის 20-25 ოქტომბერს სოჭში ი. სტალინთან მისი და სიმონ ჯანაშიას შეხვედრისას ნოე რამიშვილის თემაც აღძრულა. კერძოდ, „ბელადს“ გაუხსენებია „მენშევიკთა“ გურული შემადგენლობა, მათ შორის „ნოე-პეტრე“ (ნოე რამიშვილი) და სხვა ქართველ პოლიტიკურ მოღვაწეებთან ერთად ისიც დაუხასიათებია.¹ სამწუხაროდ, ჩვენთვის საინტერესო საკითხზე ისტორიკოსი მხოლოდ ამის თხრობას სჯერდება.

საბედნიეროდ, ამის თაობაზე უფრო კონკრეტულად მოგვითხრობს ე. წ. საქართველოს კომუნისტური პარტიის იმჟამინდელი პირველი მდივანი, კანდიდ ჩარკვიანი, თავის მოგონებათა წიგნში „განცდილი და ნააზრევი“, ოღონდ, არა იმ თავში, რომელსაც „სოჭის საუბრები“ ჰქვია.

¹ ნიკო ბერძენიშვილი, შეხვედრა სტალინთან, „ცისკარი“, 1998, №1, გვ. 102.

თუმცა, სავარაუდოა, რომ ეს მოგონება სწორედ ზემოაღნიშნულ შეხვედრასთან იყოს დაკავშირებული (მას ისიც ესწრებოდა). იგი სტალინის სათანადო სიტყვებს ასე გადმოგვცემს: „ნოე რამიშვილის ნამდვილი (!) სახელი პეტრე იყო. ამ სახელით ვიცნობდით მას ცხრაასიანი წლების დასაწყისში. პარტიის მეორე ყრილობის შემდეგ პეტრე ბოლშევიკებს მიემხრო. თბილისის პარტიულ ორგანიზაციაში რიცხოვრივად ბოლშევიკები სჭარბობდნენ, ისიც ცდილობდა ამ უმრავლესობას დაყრდნობოდა და ხელმძღვანელის როლი ეთამაშა, მაგრამ ტაქტიკურ და ორგანიზაციულ საკითხებში შეჯახება მოგვიხდა. ორგანიზაციამ მე დამიჭირა მხარი. რამიშვილი მიხვდა, რომ ბოლშევიკურ ფრაქციაში მას მესვეურობა არ ეწერა და მენშევიკურ ფრაქციაში გადაბარგდა. ამით ნათელი გახდა, რომ პოლიტიკური ხაზის არჩევისას რამიშვილს იდეურობა კი არა, პირადი კარიერის ინტერესები ამოქმედებდა...“¹

მაგრამ ვინც კარგად იცის სტალინის ხასიათი, მისი, როგორც მოხრობელის ფასი, იგი ვერ ენდობა მოტანილ სიტყვებს. ჩანს, ერთ დროს, 1904 წელს და 1905 წლის დასაწყისში, ნოე

¹ კანდიდ ჩარკვიანი, განცდილი და ნაზრევი, თბ. 2004, გვ. 480.

რამიშვილი მართლაც იყო ბოლშევიკური მიმართულებისა (ამასვე ადასტურებს ავადსახსენებელი ფილიპე მახარაძეც).¹ მაგრამ ამგვარი რადიკალიზმის საფუძველი მაშინ უფრო ახალგაზრდული ასაკი იქნებოდა, ვიდრე პირწმინდად პოლიტიკური კარიერისში. თორემ იგი პირველი არც მენშევიკურ მიმართულებაში ყოფილა და ამ პოზიციას ყოველთვის უთმობდა ნოე ჟორდანიას. დიდად ამბიციურობის შემთხვევაში იგი ამას არ დასჯერდებოდა, თუმცა, სათანადო საფუძველი უთუოდ გააჩნდა.

სანდო მონაცემებით ირკვევა, რომ ბათუმსა და ჭიათურაში სტალინისა და ნოე რამიშვილის მთავარი იდეურ-პოლიტიკური დაპირისპირებისას შედეგი სულ სხვანაირი ყოფილა, ვიდრე ამას ნაფიცი საბჭოთა ისტორიკოსები და მწერლები წარმოადგენდნენ.²

ი. სტალინის საქმიანობის ბათუმური პერიოდისადმი მიძღვნილ კრებულში ერთ-ერთი მოწმე

¹ იხ. მისი წინასიტყვაობა წიგნზე „ა. წულუკიძე, თხზულებანი“, თბ. 1927, გვ. 26.

² სხვათა შორის, სამსონ ნადარეიშვილს სურათში „ამხანაგი სტალინი ჭიათურაში ამხელს მენშევიკებს“ (1905 წ.) საპირისპიროდ მდგარათა შორის ნოე რამიშვილია წარმოდგენილი. ვფიქრობთ, ამას 1906 წელს ჰქონდა ადგილი და თანაც სხვა ვითარებაში.

(ივანე ჯავახიშვილი რომ „თანადამხდურს“ იტყოდა) პორფილე ქურიძე ჰყვებოდა: „1903 წლის შემოდგომაზე ამხანაგი სტალინი გადაასახლეს ციმბირში, საიდანაც გამოიქცა 1904 წლის დასაწყისში და დაბრუნდა ჩვენთან ბათუმში. იგი ჯერ კიდევ მაშინ უხსნიდა მუშებს, რომ ბათუმის კომიტეტში ჩასხდნენ (засели) მენშევიკები და ნოე რამიშვილისა და მისი მეგობრების ნდობა არ შეიძლებაო.“¹ როგორც ჩანს, ნოე რამიშვილისა და იოსებ ჯუღაშვილს შორის ამ პერიოდშიც კი არ ყოფილა ნორმალური ურთიერთობები.

ისიც გავითვალისწინოთ, რომ ნოე რამიშვილის დედა, მაკა მგელაძე 83 წლის ასაკში შუა აზიაში გადაასახლეს, სადაც დაიღუპა.

გადასახლებაში დაიღუპა აგრეთვე ნოეს უფროსი ძმა, ვასილიც. უგზო-უკვლოდ (!) დაიღუპა ერთ-ერთი ძმა, ისიდორეც². ეს ფაქტები კიდევ უფრო გასაგებს ხდის ი. სტალინის ბოლშევიკობას (რაც მისი ხასიათის ერთ-ერთი მთავარი ნიშანთვისება გახლდათ) ნოე რამიშვილის მიმართ.

¹ Батумская демонстрация 1902 года, М. 1937, გვ. 93.

² იხ. მამია ბერიშვილის სტატია „ჩვენს დროში“, 1981, №96, გვ. 35. შევნიშნავთ, რომ ჟურნალის ეს ნომერი მთლიანად ნოე რამიშვილის ხსოვნისადმი მიძღვნილი.

სხვათა შორის, ნოე ჟორდანია საკმაოდ საფუძვლიანად წერდა: „რასაკვირველია, მის (სტალინის – გ. ყ.) წინააღმდეგ (რომ) გამოჩენილიყო მოსკოვში ვინმე ორგანიზატორი, მსგავსი ნ. ხომერიკის და ნ. რამიშვილისა, ის აქაც ისე დამარცხდებოდა, როგორც დამარცხდა სამშობლოში. მაგრამ მის წინააღმდეგ დარჩნენ გამოუცდელი და უხერხემლო ემიგრანტები და ამ უძალდო ქვეყანაში ქართველი კატა აყეფდა.“¹ მკვლევარ-ისტორიკოსი თენგიზ სიმაშვილი აღნიშნავს, რომ „1930-იანი წლების მეორე ნახევარში ბერიას აგენტურამ შეძლო ქართული ემიგრაციის გათიშვა და კატალიზატორის როლი ითამაშა იმ პერიოდში ემიგრაციის შიგნით დაწყებულ სისხლიან ანგარიშსწორებებში. ყველაზე ცნობილი ფიგურა, ვინც ამ დროს ქართველებმავე მოკლეს, იყო ნოე რამიშვილი – ნოე ჟორდანიას უახლოესი თანამებრძოლი, მტკიცე ნებისყოფის ლიდერი. იგი ქართულ ემიგრაციასთან ბერიას უწყების მიერ დაწყებულ კონტაქტებს ეწინააღმდეგებოდა და ეკავა პროგერმანული პოზიცია.“²

¹ იხ. სტატია „სტალინი“, გაზეთი „ბრძოლის ხმა“, 1936, №65.

² იხ. ავტორის „საიდუმლო (პოლიტიკური) პოლიცია რევოლუციონერების წინააღმდეგ საქართველოში 1894-1908 წლებში“, თელავი, 2003, გვ. 7.

აქედან გამომდინარე, გვაქვს საფუძველი ვარაუდისა, რომ ლავრენტი ბერიას პოლიტიკურ აღზევებაში ასეთმა „სამსახურმა“ გადამწყვეტი როლი ითამაშა, სათავე დაუდო ამ ორ პიროვნებას შორის „მეგობრული ურთიერთობების“ დამყარებას.

ახლა შევეხებით ნოე რამიშვილის პოლიტიკურ ნააზრევს. უპირველეს ყოვლისა, აღვნიშნავთ, რომ პრაქტიკული მოღვაწეობის ნიჭი შერწყმული იყო თეორიული აზროვნების უნართან. 1912 და 1917 წლებში მან დაბეჭდა წიგნი „ისტორიული მატერიალიზმი“. ვერ ვიტყვით, რომ იგი უტოლდება კარლ კაუცკის, გიორგი პლехანოვის ან ანტონიო ლაბრიოლას შესაბამის ნაწარმოებებს, მაგრამ აღნიშნული წიგნი აშკარად აღმატებული გახლავთ ისტორიული მატერიალიზმის იმ გადმოცემასთან შედარებით, რაც ი. სტალინმა შეასრულა „ანარქიზმისა თუ სოციალიზმი?“-ს (1906-07 წლები) და „დიალექტიკური და ისტორიული მატერიალიზმის“ (1938 წელს) სახით. ნოე რამიშვილმა დაწერა აგრეთვე ძალზე საყურადღებო ნაშრომი „დემოკრატიული სოციალიზმი“, რომელიც გამოქვეყნდა პარიზში, ტრაგიკული აღსასრულიდან ერთი წლის შემდეგ. იგი ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობას წარ-

მოადგენს და მათ, ვისთვისაც ძვირფასია ჩვენი წარსული მოღვაწეების ხსოვნა, კერძოდ ქართული საზოგადოებრივი აზროვნების ისტორია, უნდა ვიზრუნოთ მის ხელახალ გამოქვეყნებაზე.

წინამდებარე ბროშურა „საქართველო და რუსეთი“ ავტორმა 1924 წლის ბოლოს დაბეჭდა. ცხადია, იგი დაწერილია საქართველოში 1924 წლის აგვისტო-სექტემბრის ცხელი მოვლენების კვალდაკვალ, მოვლენებისა, რომელთა ერთ-ერთი ორგანიზატორი, გამომწვევი, ვიმეორებთ, თვითონ საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის პირველი მთავრობის თავმჯდომარე იყო. ნოე რამიშვილს მტკიცედ სწამდა, რომ ბოლშევიკ-კომუნისტების გამარჯვება რუსეთის ისტორიის ზიგზაგი, უკუსვლა იყო და ისტორიის შემდგომი მსვლელობა მას უთუოდ გაასწორებდა.

ბროშურაში ვკითხულობთ: რუსეთი „ლამობს ისტორიის ჩარხი უკულმა შემოატრიალოს და საქართველო ევროპას ჩამოაშოროს. ფუჭი ოცნებაა! მკვდარი ცოცხალს ველარ დაიჭერს“;¹ „რუსეთი ავსტრია-უნგრეთის იმპერიის მდგომარეობაში ჩავარდა და ადრე თუ გვიან მის ბედს გაიზიარებს“;² რუსეთის „საგარეო პოლიტიკა

¹ იხ. გვ. 25.

² იქვე, გვ. 31-32; იხ. აგრეთვე გვ. 36.

უცვლელია, ის უაღრესად იმპერიალისტურია“;¹ „საქართველოსა და საერთო (!) კავკასიის დამოუკიდებლობა მსოფლიოს ეკონომიური განვითარების იარაღია, ხოლო რუსეთის ბატონობა კავკასიაში, პირიქით, მოწინავე ქვეყნებისათვის გზის გადაღობვა“;² „რუსეთმაც ადრე თუ გვიან კავკასია უნდა დასცალოს. ჩვენი ინტერესია რუსეთის იმპერიალისტური პოლიტიკის შეშუსვრა საქართველოში და დამოუკიდებლობის აღდგენა“;³ „ამავე დროს ოსმალეთის მშვიდობიანი განვითარება მოითხოვს რუსეთის მოსაზღვრეობისაგან თავის დაღწევას (!)“⁴ და ა. შ.

დიდად საბედნიეროდ, ჩვენ ახლა მოწმენი ვართ ნოე რამიშვილის წინასწარმეტყველების ახდენისა: ბოლშევიკურ-კომუნისტური რუსეთის იმპერია — ეს დიდი ისტორიული ანომალია უკვე წარსულს ჩაბარდა. მაგრამ იგივე როდი ითქმის ახალი, ელცინ-პუტინისეული რუსეთის იმპერიალისტურ მისწრაფებებზე, რაც ისტორიის მძლავრი ინერციის ძალით კვლავ განაგრძობს

¹ ნ. რამიშვილი, საქართველო და რუსეთი, გვ. 26.

² იქვე, გვ. 25.

³ იქვე, გვ. 8.

⁴ იქვე.

არსებობას და რასაც ასე მწვავედ ვგრძნობთ
დღევანდელი ქართველობა.

ბროშურა იბეჭდება მცირეოდენი სტილის-
ტური ცვლილებებით, საჭიროების შემთხვევა-
ში, კომენტარების კეთებისას აღნიშნულია, რომ
ისინი ეკუთვნის რედაქტორს. საჭიროდ ვცანით,
დაგვერთო სტატისტიკური მონაცემები, თუმცა
ახლა ისინი მოძველებულია.

გურამ ყორანაშვილი

ნ. რამიშვილი

საქართველო და რუსეთი

„განა არ იცით თქვენ რომ
თავისუფლების მოტრფიალე-
ნი თავისი საკუთარი ხელით
უნდა განთავისუფლდნენ!“

ბაირონი
(„ჩაილდ ჰაროლდი“)

პარიზი

დეკემბერი, 1924 წ.

შესავალი

საქართველოს მტერნი ანგარიშში მოსტყუვდენ. რუსეთის კომუნისტებმა შედარებით ადვილათ მოინელეს უკრაინის დაპყრობა, თურქესტანის ანოკება, აზერბაიჯანში შესვლა და სომხეთში შესევა. მხოლოდ საქართველო გამოდგა ენერგიული მოწინააღმდეგე. ის არ ერიდება არავითარ მსხვერპლს წართმეული თავისუფლების დასაბრუნებლათ. მთელი თავისი ძალღონით ქართველი ერი დამოუკიდებლობის აღდგენას ელტვის და საბჭოთა რუსეთის ოკუპაციის მოხსნას მუდამ დღე მოითხოვს. განსაკუთრებით აგვისტო-სექტემბრის აჯანყების შემდეგ მთელი ევროპა საბოლოოთ დარწმუნდა, რომ საქართველოს დამონება წარმატალია, რომ ადრე თუ გვიან კომუნისტური მოსკოვის ლაშქარი და ერთი მუჭა ქართველი მოღალატენი იძულებული შეიქნებიან საქართველო დასტოვონ და თავისი ავანტიურისტული ბედი მსოფლიოს რომელიმე სხვა კუთხეში სცადონ.

მაგრამ თავისი ნებით ბატონობაზე ხელს არავინ აიღებს. და აი მოსკოვის ხიშტებზე დაყრდნობილი საოკუპაციო ძალაუფლება ცდილობს ქართველთა სიმტკიცე გასტეხოს, მთლიანი ეროვნული ფრონტი დაფუშოს, ჩვენნი ძალები დაქსაქსოს და მით საქართველოს ოკუპაცია გაახანგრძლივოს. ამ მიზნისათვის არავითარ ოინს არ ერიდებიან. აბა თვალი გადაავლეთ ოკუპანტების პრესას, სადაც ვარჯიშობენ რუსეთის აშკარა იმპერიალისტები, განითლებული სომხის ნაციონალისტები, ერთი მუჭა ქართველი მოღალატენი და მოსკოვის აგენტთა მიერ მოსყიდული და ჩეკას მიერ „მორჯულებული“ კალმოსნები! თუ მათ დაუჯერებთ, საქართველოს დამოუკიდებლათ არსებობა არ შეუძლია, ვინაიდან თუ საოკუპაციო ლაშქარმა საზღვრები დასტოვა, მას ოსმალეთი შემოესევა; საქართველო ეკონომიურათ სუსტია და პოლიტიკურათაც რომელიმე დიდ სახელმწიფოს ლუკმა უნდა შეიქნეს; თუნდაც ამ ხანათ შესძლოს საქართველომ განთავისუფლება, მომავალი გაძლიერებული რუსეთისაგან მას კვლავ გადაყლაპვა მოელის და მაშასადამე მთელი ახლანდელი ცდა ფუჭი

ოცნება და ამაოთ ენერგიის დახარჯვა იქნება. მოკლეთ, საითაც გაიქცევი, იქით წაიქცევიო — სწორეთ ეს არის.

ვინაა მართალი — ქართველი ერი თუ ოკუპანტთა იდეოლოგები?

საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის მებრძოლნი თუ მისი მესაფლავენი?

1. ჩვენ და ოსმალეთი

ძველ ოსმალეთს საქართველოს წინაშე მრავალი დანაშაული მიუძღვის. სპარსეთისა და ოსმალეთის განუწყვეტელმა შემოსევამ და მათ მიერ საქართველოს აოხრებამ აიძულა მეფე ერეკლე მეორე რუსეთის მფარველობა ეთხოვა. თუმცა აქ მთავარ როლს თამაშობდა სპარსეთი, მაგრამ ოსმალეთი ამ საქმეში მას მუდამ ეშველებოდა და საქართველოს დამოუკიდებლობას ძირს უთხრიდა. მას შემდეგ ას ოცმა წელმა განვლო. სპარსეთი დაუძლურდა და იმპერიალისტთა მადის ობიექტი თვითვე შეიქნა. ძველმა ოსმალეთმაც საკმაოთ იგემა თავისი იმპერიალისტური პოლიტიკის შედეგი ქართ-

ველთა მიმართ. საქართველოს დამოუკიდებლობის მოსპობით ოტომანის იმპერია (ძველი ოსმალეთი) ძლევამოსილ რუსეთის მოსაზღვრე შეიქნა. აი დასაბამი ოსმალეთის დაცემის, რაც მსოფლიო ომით დამთავრდა. ოტომანის იმპერია, რომელიც მრავალ ერს ფლობდა და მათ თავისუფლებას უხშობდა, უკვე საბოლოოთ დაირღვა. თანამედროვე ოსმალეთი პატარა ეროვნული სახელმწიფოა, სადაც სულ 10 მილიონი მცხოვრები ითვლება.

ოტომანის იმპერიის საფუძველი იყო სარწმუნოება, ისლამი. ხონთქარი ოსმალეთის მპყრობელათ და იმავე დროს ყველა მუსლიმანთა ხალიფად ირიცხებოდა. თანამედროვე ოსმალეთი დიდ რეფორმათა ხანას განიცდის. ის რაც ევროპაში მე-18-ტე და მე-19-ტე საუკუნეთა განმავლობაში სისხლიან რევოლუციათა მეოხებით ათეულ წლობით განხორციელდა, ოსმალეთში ამ რეფორმებმა ხორცი შეისხა შედარებით მშვიდობიანი გზით და ისიც სამიოდე წლის განმავლობაში. ხალიფატი გაუქმდა. ხალიფი განდევნეს და სახელმწიფოს არა რელიგიურ, არამედ ეროვნულ საფუძველზე აგებენ. წინეთ სულთანი ყველა

მუსლიმანს ოტომანის იმპერიაში ერეკებოდა, ხოლო თანამედროვე ოსმალეთს ჩამოშორდა არაბთა ქვეყნები, ალბანეთი და სხვ. ის ამ უამათ თურქული ეროვნული სახელმწიფოა. თურქი გაბატონდა სახელმწიფოში, სკოლაში და მიიღტვის ხელთ იგდოს ერის ეკონომიური ცხოვრების მეთაურობაც. ოსმალეთი საერო სახელმწიფო შეიქნა.

აქ უნდა ვეძიოთ თანამედროვე ოსმალეთის საგარეო პოლიტიკის სათავე. ოტომანის იმპერია ყველა მუსლიმანთა დამორჩილებას და მეზობელ ქრისტიანთა ძალდატანებით გამაჰმადიანებას ელტვოდა. ის იყო უაღრესად იმპერიალისტური სახელმწიფო. დღევანდელი ოსმალეთი შინაურ ძირითად რეფორმათა განხორციელებაზე შენდება. ქემალ-ფაშა დიდი რეფორმატორის როლში გამოდის.

მოსალოდნელია ამ რეფორმათა წინააღმდეგ ოსმალეთში რეაქციონერები ამხედრდენ, თავისი ბედი უკანასკნელათ სცადონ და განიზრახონ ისტორიის ჩარხის უკუღმა შემოტრიალება. ოსმალეთის განვითარების ტენდენცია ამით არ შეიცვლება და ახალი გზა, გზა რეფორმებისა და პროგრესის იქ ადრე თუ გვიან საბოლოოთ განმტკიცდება.

თანამედროვე ოსმალეთში პანისლამისტურ და იმპერიალისტურ პოლიტიკას ნიადაგი ეცლება. მისი საგარეო პოლიტიკა მეზობლებთან თანამშრომლობას მოითხოვს და მშვიდობიან ურთიერთობას გულისხმობს.

რუსეთის პირველ შემოსევას კავკასიაში ნიადაგი მოუმზადა მუსლიმან სახელმწიფოთა აგრესიულმა პოლიტიკამ უმთავრესად ქართველთა მიმართ.

მოისპო მიზეზი, უნდა მოისპოს შედეგიც. ოსმალეთში ნებით თუ უნებლიეთ პაციფიური პოლიტიკა იმარჯვებს. და აი რუსეთმაც ადრე თუ გვიან კავკასია უნდა დასცალოს. ჩვენი ინტერესია რუსეთის იმპერიალისტური პოლიტიკის შემუსვრა საქართველოში და დამოუკიდებლობის აღდგენა. ამავე დროს ოსმალეთის მშვიდობიანი განვითარება მოითხოვს რუსეთის მოსაზღვრეობისაგან თავის დახწევას. მხოლოდ ამ პირობებში შეეძლება მას შინაურ რეფორმათა განხორციელება და თავისი დამოუკიდებლობის უზრუნველყოფა იმპერიალისტთა თავდასხმისაგან. ამ ნიადაგზე ინასკვება მომავალში ოსმალეთსა და თავისუფლების მოტრფიალე კავკასიის ერთა შორის

ინტერესთა თანხმობა და აი ამ საფრთხის თავიდან ასაშორებლათ და საქართველოს ოკუპაციის გასახანგრძლივებლათ რუსეთის წითელი და შავი იმპერიალისტები, აგრეთვე მათი ადგილობრივი აგენტები ცდილობენ ქართველ ერს თვალები აუხვიონ და ის ოსმალთა შემოსევის აჩრდილით დააფრთხონ. ფუჭი ოცნებაა. ქართველი ერი საკმაოდ გათვითცნობიერებულია და აშკარათ ხედავს, რომ საქართველოს დამოუკიდებლობის აღდგენა პირველ ყოვლისა კავკასიონის ქედს გადმოღმა რუსული იმპერიალიზმის აღაგმვას მოითხოვს.

2. პოლიტიკური და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა

საქართველო პატარა სახელმწიფოა, ეკონომიურათ სუსტია და ამიტომ ნებით თუ უნებლიეთ ჩრდილოეთის დიდ სახელმწიფოს უნდა დაემორჩილოსო — გაჰკივიან რუსის იმპერიალისტები.

ეჭვს გარეშეა, საქართველო პატარა სახელმწიფოა. ის ტერიტორია, რომელიც შეადგენდა

დემოკრატიულ რესპუბლიკას მოსკოვის ურდოთა შემოსევის ჟამს, 76.300 ოთხკუთხ კილომეტრს შეიცავს¹ 2.840.000 მცხოვრებით.

საქართველოს გარდა მსოფლიოში 69 იურიდიულათ ცნობილი ან ფაქტიურათ დამოუკიდებელი სახელმწიფოა². მათგან მხოლოდ ჩრდილო-ამერიკის შეერთებული შტატები, ინგლისი, იაპონია, საფრანგეთი და იტალია თამაშობენ ამ ხანათ დიდ სახელმწიფოთა როლს. მათ უნდა დავურთოთ გერმანია, აგრეთვე რუსეთი, რომელიც, რაც უნდა მოხდეს, მაინც დიდი სახელმწიფო იქნება. რჩება 62 პატარა სახელმწიფო³, რომელთაგან 32 საქართველოზე ნაკლებ მცხოვრებს შეიცავს, მათ შორის ევროპაში მაგ. ნორვეგია, ამერიკის რესპუბლიკათა უმრავლესობა და მრავალი სხვა. ტერიტორიის სივრცით ევროპის ძველ სახელმწიფოთა შო-

¹ სინამდვილეში მეტი გახლდათ, დაახლ. 90.000. რედ.

² ამათში არ შედის საბჭოთა რუსეთის ოკუპაციის ქვეშ მყოფი ერები, მაგრამ ნაგულისხმევია ნორმალური პროტექტორატის ქვეშ მყოფი, ხოლო ფაქტიურათ დამოუკიდებელი სახელმწიფონი, მაგ., მესოპოტამია, ტიბეტი და სხვ., აგრეთვე ეგვიპტე, რომელსაც დამოუკიდებლობას შეპირდნენ.

³ იხ. პირველი დამატება.

რის საქართველო სჭარბობს მაგ. შვეიცარიას (41.000 ოთხკუთხა კილომეტრი), დანმარკს ანუ დანიას (40.000 კილ.), პოლანდიას (33.000 კ.)¹ და ბელგიას (30.000 ოთხკუთხა კილ.).

იბადება კითხვა: რას უპირობენ რუსის კომუნისტები არსებულ სახელმწიფოთა უმრავლესობას?

რუსული კომუნიზმი სუსტ ერთა გადაყლაპვით საზრდოობს. პატარა ერი დიდ სახელმწიფოთა ეკონომიურ და ფინანსიურ გავლენას განიცდის და ამიტომ ის პოლიტიკურ დამოუკიდებლობასაც უნდა გამოეთხოვოს და დიდ სახელმწიფოს შეუერთდესო — ასეთია კომუნისტთა სამოქმედო პროგრამა. ამავე მიზანს ისახავს და შეძლებისდაგვარათ ახორციელებს საბჭოთა რესპუბლიკების დიპლომატია და მათი მხედრობა. იყო დრო, როცა ლენინი პატარა ერებს ესარჩლებოდა და მათ თვითგამორკვევას თავგამოდებით იცავდა. ასე იქცეოდა ის მსოფლიო ომის განმავლობაში. მაშინ ბოლშევიკების მეთაური ნათლათ ხედავდა, რომ პოლიტიკური დამოუკიდებლობა

¹ სინამდვილეში ამ ქვეყნის ფართობი 41,5 ათას კმ²-ს უდრის. რედ.

არ ეწინააღმდეგება დიდ კაპიტალისტურ სახელმწიფო ეკონომიურ გავლენას და თუნდაც ბატონობას პატარა ერზე და პირიქით, ეკონომიური ბატონობა სრულიადაც არ მოითხოვს ერის პოლიტიკურ უფლებათა აუცილებლათ გაბათილებას¹. მას შემდეგ ბოლშევიზმმა ფერი იცვალა. ის რუსეთს დაეპატრონა, ეკონომიურათ მიანგრია მთელი ქვეყანა, გაფლანგა წინანდელ თაობათა მიერ დაგროვილი სიმდიდრე და წაეპოტინა მეზობელ ქვეყნებს, რომ მათი გაძარცვით თავისი ბატონობა რუსეთში გაიხანგრძლივოს. კომუნისტებმა დაგმეს ის, რასაც თაყვანს სცემდნენ ომიანობის ხანაში, პატარა ერებს ტუქსავენ და თავისი იმპერიალისტური პოლიტიკის გასამართლებლათ იდეოლოგიურ საფუძველს ეძებენ.

და აი დღეს ისინი ირწმუნებიან, რომ პოლიტიკური და ეკონომიური დამოუკიდებლობა ერთი მეორისაგან განუყრელია. უკანასკნელის უარყოფით თითქოს პირველი თავის თავად უქმდება.

რას გვეუბნება სინამდვილე?

¹ იბ. ზინოვიევის რედაქციით და წინასიტყვაობით გამოცემული ვ. ლენინის წერილები ეროვნულ საკითხზე.

უეჭველია ეკონომიკა პოლიტიკისა და მას-
თან ერთად იდეოლოგიის საფუძველია. დაე-
ცემა რომელიმე ერის ეკონომიური საქმი-
ანობა, ადრე თუ გვიან ასეთივე ბედი მოელის
მის პოლიტიკურ ცხოვრებასაც. განვითარდება
ეკონომიკა, ეს აუცილებლათ გამოიწვევს პოლი-
ტიკური მაჯისცემის გაცხოველებას. მაგრამ
თანამედროვე კაპიტალისტურ ხანას ახასია-
თებს ერთი ქვეყნის მეორესთან დაკავშირე-
ბა. მოისპო ფეოდალური კარჩაკეტილობა და
ცხოვრება გარეშე სახელმწიფოებთან მჭიდრო
სავაჭრო-სამრეწველო კავშირზე აეგო. თანამე-
დროვე ერი მეზობელთან ალებმიცემობით საზ-
რდობს. კაპიტალმა გადალახა საზღვრები,
შეიჭრა მსოფლიო მივარდნილ კუნჭულებშიც
კი და ის ჩაითრია საყოველთაო მოძრაობაში.
თანამედროვე ერს არ შეუძლია განმარტოე-
ბულათ ცხოვრება და საკუთარი ძალღონით
ეკონომიური განვითარების უზრუნველყოფა.
გერმანია მსოფლიო ომში უმთავრესად იმი-
ტომ დამარცხდა, რომ ის ბლოკადით ბაზარს
მოსწყვიტეს. მსოფლიო ბაზარზე ერთი მეორეს
ეტაკება სხვა და სხვა ქვეყნის ბურჟუაზია.
მდიდარი ერი იმარჯვებს, ხოლო ღარიბი მარ-

ცხდება. ბაზარს უზარმაზარი ტრესტები და სავაჭრო სამრეწველო კარტელები ეპატრონებიან. ამრიგათ მსოფლიო ბაზარზე გაბატონდნენ ამერიკის შეერთებული შტატები და ინგლისი. მთელი დანარჩენი ქვეყნები მეტნაკლებათ მათ სანველ ფურათ გადაიქცენ. ასეთ მდგომარეობაში ჩაცვინდენ არა მხოლოდ პატარა ერები, არამედ დიდი სახელმწიფოები.

თვით საფრანგეთმა, რომელსაც ევროპის კონტინენტზე ამჟამათ ბადალი არა ჰყავს, საკმაოთ იგემა უკანასკნელი წლის განმავლობაში ამერიკა-ინგლისის ბანკირთა თავდასხმა: ფრანკის კურსის დაცემით საგრძნობლათ შეირყა საფრანგეთის ფინანსიური კეთილდღეობა. გამოჩნდენ თუ არა ექსპერტების სახით ცნობილი ბანკირები მოკავშირეთა კონფერენციაზე ლონდონში 1924 წელს, საერთაშორისო პოლიტიკის უდიდესი პრობლემა — რეპარაციის საკითხი მათ თავის გემოზე შემოატრიალეს.

გერმანია, რომელიც ომის წინ მსოფლიო ბაზარზე პირველობისათვის იბრძოდა და მეტოქეებს ერთი მეორეზე ამარცხებდა, ამჟამათ ამერიკა-ინგლისის ფინანსიურ კონტროლს დაემორჩილა. თვით რკინის გზებიც კი ფაქტიურათ

უცხოელ ბანკირთა ხელში გადავიდა. ასეთია ამერიკელ დაუესის მეთაურობით შემუშავებული გეგმა რეპარაციის საკითხის მოგვარებისა, რაიცა გერმანიამ უკვე მიიღო.

რა მდგომარეობაშია რუსეთი?

შეიძლება ეკონომიურათ ის იმდენათ მოლო-ნიერდა, რომ დღეს თუ არა ხვალ თვით ამერიკასა და ევროპას დაიმორჩილებს და მსოფლიო რევოლუციის ლოზუნგით მათ საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირში ძალით შეთრევს?

ეკონომიური თვალსაზრისით თვით ძველი რუსეთი ევროპის მაჩანჩალას წარმოადგენდა. მართალია იქ განვითარდა ინდუსტრია, მოეწყო სხვა და სხვა სანარმოვო დარგები, მაგრამ ეს მხოლოდ სახელად იყო რუსული, არსებითად ყველგან ბატონობდა უცხო კაპიტალი, რომლის კონტროლს ემორჩილებოდა მთელი რუსეთის მრეწველობა. ბოლშევიკებმა მიანგრ-მოანგრიეს ეს წარმოება, გაძარცვეს კაპიტალისტები, დაიტაცეს დაგროვილი ოქრო-ვერცხლი და სხვა განძეულობა და გამოიწვიეს მრეწველობის განადგურება. წინეთ რუსეთს უცხოეთში დიდძალი პური გაჰქონდა, ხოლო კომუნისტური რუსეთი ქრონიკულ შიმშილო-

ბას განიცდის. 1921 წელს მან ხუთ მილიონზე მეტი მცხოვრები იმსხვერპლა, ხოლო წელს კიდევ უარესს უნდა ველოდეთ: დამშეული რაიონი უფრო ფართოა, ხოლო ამერიკელთა დახმარებაზე ლაპარაკიც მეტია.

მართალია „დაკვრითი წესით“ მრეწველობის აღორძინებას შეუდგენ, მაგრამ ეს ხომ უბრალო მასლაათია, საქმით კი არაფერი კეთდება. პირიქით მრეწველობა უფრო და უფრო ეცემა, ხოლო ნაძარცვი იღევა. და აი საბჭოთა რუსეთი ისევ უცხო კაპიტალს მიმართავს, ახალ ვარიაგებს ეპატიჟება, მოდით გამდიდრდით ხელფებს შებორკილი ხალხის გაძარცვით და ნასუფრალი ჩვენ გადმოგვიგდეთო.

კომუნისტთა მეთაურების ერთმა ნაწილმა უკვე დაკარგა იმედი, რომ არსებულ პირობებში მსოფლიო პროლეტარიატს აიყოლიებს და საჟღეც იარაღათ გამოიყენებს. ამიტომაც იყო ინგლის-რუსეთის კონფერენციაზე მათ ბრიტანეთის მთავრობას აღუთქვეს მეფის ვალების გადახდა, ხოლო კაპიტალისტებს მრეწველობის ნაციონალიზაციით მიყენებული ზარალის ანაზღაურება, აძლევენ მათ ახალ-ახალ კონცესიებს და მათ დასაცველათ მუშათა საწინააღ-

მდეგოთ უანდარმთა როლში გვევლინებიან. როგორც ხედავთ, კომუნისტები თვით უმზადებენ რუსეთს კოლონიის ბედს უცხოელთა სასარგებლოთ და მათ სათარეშოთ, სამაგიეროთ ახალი ვარიაგებისაგან ითხოვენ სესხს თავისი ბატონობის გასახანგრძლივებლათ და საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირში ძალით შერეკილ ერთა დასატუქსავათ.

კომუნისტებმა დათმეს პრინციპი, უარყვეს რასაც ექვსი წლის განმავლობაში ქადაგებდენ გულუბრყვილოთა ანკესზე წარმოსაგებათ. მაგრამ სესხის აღებას მაინც ვერსად ელირსენ. უკანასკნელ არჩევნებში ინგლისის ხალხმა საქვეყნოთ აღიარა რომ კომუნისტურ რუსეთს ის არ ენდობა და ბოლშევიკურ შეთქმულების მოსაწყობათ და სტალინ-ზინოვიევის დიქტატურის გასაძლიერებლათ ის თავის სიმდიდრეს წყალში აღარ გადაყრის.

ასეთივე ბედი მოელის ბოლშევიკების ცდას საფრანგეთშიაც. კრასინების იმედი სესხი აიღონ სავსებით უნიადაგო ილიუზიაა. როგორც მოხვალ სვინაო, ისე წახვალო შინაო.

უცხო კაპიტალისტებმა საკმაოთ გაიცნეს რუსეთის ეკონომიური მდგომარეობა, რომ

ახალი და ნამდვილი გარანტიების გარეშე მათ
კვლავ მილიარდები დაკარგონ!

აშკარაა რუსეთის ეკონომიურ დამოუკიდე-
ბლობაზე არავინ ოცნებობს. ეს უტოპიაა —
პირიქით, მისი ეკონომიური განვითარება შეუ-
ძლებელი შეიქნა თუ არ უცხოეთის კაპიტალის
გაბატონებით. რუსეთის სამრეწველო განვითა-
რება ისევ თავიდან იწყება.

ბოლშევიკების მოლაპარაკებამ უცხოეთის
კაპიტალისტებთან ერთი თვალსაჩინო ფაქტი
გამომჟღავნა. ყველგან, საცა კონცესიებზე
ლაპარაკობდნენ, მუდამ პირველ რიგში იდგა
ბაქოს ნავთი და საქართველოს შავი ქვა.
ყველასათვის ნათლათ გამოირკვა ის, რაც ჩვენ
დიდი ხანია ვიცოდით, მაგრამ რასაც მუდამ
ხელს აფარებდა რუს იმპერიალისტთა ბანა-
კი — ველიკოროსიის სისუსტე ეკონომიური
თვალსაზრისით. დამორჩილებული ქვეყნების
გაძარცვით, აზერბეიჯანისა და საქართველოს
სიმდიდრეთა კონცესიებათ გაცემით ლამობენ
რუსეთის სახელმწიფოს დაბიჯგვას და მის
დღევანდელ მესვეურთა ბატონობის უზრუნ-
ველყოფას!

როგორც ხედავთ, ორიოდ სახელმწიფოს გარდა არც ერთი სხვა არ არის ეკონომიურათ დამოუკიდებელი, ყველა ერთი მეორეზეა გადაჯაჭვული და ერთი მეორეს ავითარებს. და თუ მოსკოველთა ლოდიკას გავყევით, ყველა ამ სახელმწიფოთა პოლიტიკური დამოუკიდებლობა უნდა მოისპოს და ინგლის-შეერთებულ შტატებს დაუმორჩილდეს. ასე გატიტვლდა ამ ვაჟბატონთა ტლანქი იმპერიალიზმი.

3. საქართველოს ეკონომიური მდგომარეობა

შემოსევის დღიდანვე რუსეთმა დაანგრია საქართველოს ეკონომიური ცხოვრება, მთელი სიმდიდრე გაზიდა და ადგილობრივი სანარმოვო ძალები შებოჭა. მიუხედავთ ამისა ქართული ფულის კურსი მაინც მაღლა იდგა და რუსულ ფულს რამდენიმეჯერ სჯობნიდა. პატარა საქართველო ეკონომიურათ და ფინანსიურათ უფრო ძლიერი აღმოჩნდა ვინემ რუსეთი. ამიტომ იყო მოსკოვის ბრძანებით ქართული ფული გაუქმდა, ბათუმი ჩაკეტეს

და ევროპას ძალით მოსწყვიტეს, რომ ამ გზით ხელოვნურათ დასცენ საქართველოს ეკონომიური კეთილდღეობა.

თვალი გადაავლეთ, თუნდაც ზერელეთ, საქართველოს და თქვენ დარწმუნდებით, რომ ის დიდძალ ბუნებრივ სიმდიდრეს შეიცავს. აქ პირველ ყოვლისა უნდა დავასახელოთ შავი ქვა, რომელსაც მსოფლიოში პირველი ადგილი უჭირავს, განსაკუთრებით თავისი ღირსებით. 1913 წელს საქართველომ მსოფლიო ბაზარზე გაზიდა 1.061.731 ტ. შავი ქვა, ინდოეთმა 772.366 ტ. და ბრაზილიამ 122.000 ტონა. მართალია მსოფლიო ომის განმავლობაში ჭიათურის შავი ქვის წარმოება დაეცა, მაგრამ ეს იყო შედეგი ჯერ დარდანელის ჩაკეტვის და შემდეგ რუსეთის სამოქალაქო ომისა და მოსკოვის ურდოების საქართველოში შემოსევისა. საკმარისია ჩვენში ნორმალური პირობები დამკვიდრდეს, რომ საქართველოს შავი ქვის წარმოებამ თანდათანობით დაიბრუნოს მსოფლიო ბაზარზე თავისი წინანდელი ადგილი. ეს მით უფრო ადვილი საქმეა, რომ პიროქსიტს, საუკეთესო ღირსების შავ ქვას, მხოლოდ საქართველო იძლევა.

მაგრამ საქართველოს მოეპოვება სხვა მრავალი ბუნებრივი საუნჯეც. ის მდიდარია სპილენძით, ქვანახშირით, რკინით და სხვა მადნეულობით. საქართველო შეიცავს 2.100.000 დესეტინა დიდი ღირსების ტყეს. მდინარეები, განსაკუთრებით მთისა, მას თვალსაჩინო ჰიდროელურ ძალას ანუ ე. წ. თეთრ ნახშირს ანიჭებს — დაახლოებით 3.500.000 ცხენის ძალას ითვლიან. საქართველოში არის უტყუარი ნიშნები ნავთისა,¹ რის დამუშავებას ხელოვნური ზომებით აჩერებდა მეფის მთავრობა. მსოფლიო ბაზარზე ცნობილია საქართველოს აბრეშუმი, თამბაქო, ღვინო და მატყლი. ჩვენ საჭიროთ არ მიგვაჩნია საქართველოს ყველა სიმდიდრეთა ჩამოთვლა, ვინაიდან ნათქვამიდანაც ცხადია, რომ იშვიათია ბუნებრივად ისეთი მდიდარი ქვეყანა, როგორიც საქართველოა. საკმარისია ნორმალური წესების დამკვიდრება, თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობის აღდგენა, რომ საქართველომ თავისი ეკონომიური საქმიანობით ახლო მომავალში საპატიო ადგილი დაიკავოს სხვა ერთა შორის.

¹ იგულისხმება ნავთობი. რედ.

ეჭვს გარეშეა საქართველოს არ შეუძლია საკუთარი ძალღონით ამ ბუნებრივ სიმდიდრეთა დამუშავება. მას ესაჭიროება უცხო კაპიტალის დახმარება და გამოყენება.

რას გვიქადის უცხო კაპიტალის ეს თანამშრომლობა? ვის გვაშორებს? ვისთან გვაერთებს?

თუ რუს ეკონომისტებს დაუჯერეთ, საქართველო იკვებება რუსული პურიით, სარგებლობს რუსეთის მანუფაქტურული ნაწარმობით და ამიტომ ის ეკონომიურათ რუსეთის კოლონიაა და პოლიტიკურათაც მას უნდა დაემორჩილოსო.

მერე საბუთი?

საქართველოს ომამდე მართლაც შემოჰქონდა რუსეთიდან დაახლოებით ორი მილიონი ფუთი პური, ხოლო სამაგიეროთ იმავე რუსეთში 1913 წელს მან გაზიდა 2.745.000 მანეთის სიმინდი. შემოუტანიათ დაახლოებით იმდენივე პური, რამდენიც გაუტანიათ სიმინდი. მსოფლიო ომის განმავლობაში მოხდა ეკონომიური რევოლუცია. ძველი ქვეყნები გაპარტახდნენ, მათ შორის პირველ რიგში რუსეთი. მათი ალაგი პურის ბაზარზე დაიკავეს ახალმა

ქვეყნებმა: ამერიკის შეერთებულ შტატებმა და სამხრეთ-ამერიკის რესპუბლიკებმა, პირველ ყოვლისა არგენტინამ. ამ ქვეყნებში სასოფლო მეურნეობა სწრაფათ გაუმჯობესდა, ხოლო რუსეთში ის დაეცა; გლეხი გამოეთხოვა ინვენტარს, უმთავრესად ცხენს და ამიტომაც არის რუსეთში ზორბლის ფასი თანდათან იზრდება. პურის გაზიდვა ეკონომიური თვალსაზრისით საზარალო შეიქმნა და თუ ეს მაინც ხდება, მხოლოდ იმიტომ, რომ კომუნისტები ხალხს ხელიდან სტაცებენ პურს დაკლებულ ფასებში, რომ უცხოეთში აღებული ვალიუტით არჩინონ ჯარი და მთელი სახელმწიფო აპარატი. როგორც ხედავთ, საქართველო რუსეთს ამ მხრივაც შორდება და მსოფლიო ბაზარს უკავშირდება: თუ მას პური დააკლდა, დასავლეთში ის ნაკლებ ფასებში შეიძენს, ვინემ ჩრდილოეთის მეზობელთან.

ახლა გადავავლოთ თვალი სხვა და სხვა საწარმოვო დარგს. 260 ფირმიდან, რომელიც შავ ქვას ამუშავებდა, არ იყო არც ერთი რუსული წარმოება. აქ დაბანდებული იყო ქართული და დასავლეთ ევროპიელთა კაპიტალი. შავი ქვის 99% უცხოეთში გაჰქონდათ, ხოლო

დაახლოებით 1% რუსეთში. 22 სანარმოვო დაწესებულებიდან, რომელიც სხვა და სხვა მადნეულობას ამუშავებდა, იყო 10 ქართული, დანარჩენი ევროპიელთა კაპიტალით, ხოლო არც ერთი რუსული ფირმა. აბრეშუმის სართავი ფაბრიკა ფრანგების კაპიტალით მოეწყო და მთელი აბრეშუმის პარკი საფრანგეთსა და იტალიაში გაჰქონდათ. ხე-ტყის ექსპლუატაციას აწარმოებდა ადგილობრივი და უცხო კაპიტალი, და ასე ყველა დარგში. საქართველო, აგრეთვე მთელი ამიერ-კავკასია ეკონომიკური თვალსაზრისით ჯერ კიდევ მეფის რუსეთმა დაჰკარგა.

დამოუკიდებლობის დროს საქართველოს ეკონომიური ცხოვრება საკუთარ ფეხზე დგებოდა. ტყვიბულის ქვანახშირის წარმოება, რომელიც მეფის დროს 4 მილიონ ფუტს არ ასცილებია, საქართველოს დამოუკიდებლობის ხანაში გახუთკეცდა და 20 მილიონ ფუტს ქვანახშირს გვაძლევდა.

ძველათ საქართველო ევროპა-აზიის სატრანზიტო გზას წარმოადგენდა. დამოუკიდებელმა საქართველომ კვლავ დაიბრუნა თავისი როლი: ის ევროპასა, ერთი მხრივ, და შუა და

სამხრეთ აზიას შორის, მეორე მხრივ, მოკლე და ხელმისაწვდომი გზა და ხიდი შეიქნა და აზიის ეკონომიურ აღორძინებას ეხმარებოდა. რუსეთის ოკუპაციამ მას ეს მნიშვნელობა ერთხელ კიდევ წაართვა. რუსეთის ინტერესია საქართველოსა და კავკასიის ჩაკეტვა. მხოლოდ ამ გზით შესძლებს ის კავკასიასა და აზიის მახლობელ ქვეყნებში უცხოელთა კონკურენციის მოსპობას და თავის ნაწარმოებთათვის ხელოვნური ბაზრის მოპოებას. საქართველოს ინტერესია პირიქით დასავლეთის ქვეყნებთან მჭიდრო ეკონომიური კავშირი. შუა და სამხრეთ აზიის ქვეყნებთან სატრანზიტო გზა მას დიდ ეკონომიურ უპირატესობას ანიჭებს და მის პოლიტიკურ განმტკიცებას ხელს უწყობს. საქართველოსა და საერთოთ კავკასიის დამოუკიდებლობა მსოფლიოს ეკონომიური განვითარების იარაღია, ხოლო რუსეთის ბატონობა კავკასიაში, პირიქით, მოწინავე ქვეყნებისათვის გზის გადაღობვაა. რუსეთი ეკონომიური პარაზიტის როლში გვევლინება და მსოფლიოს უკანდახევას ემსახურება.

ის ქვეყანა, რომელიც კომუნისტებმა ველურობის ხანაში გადაისროლეს და სადაც

კაციჭამიაობა ჩვეულებრივი მოვლენა შეიქმნა, ლამობს ისტორიის ჩარხი უკულმა შემოატრიალოს და საქართველო ევროპას ჩამოაშოროს. ფუჭი ოცნებაა! მკვდარი ცოცხალს ველარ დაიჭერს, უცხოელთა სათარეშოთ გადაქცეული საბჭოთა რუსეთი საქართველოს ეკონომიურათ ველარ დაიმორჩილებს.

რუსეთისა და საქართველოს ეკონომიური განვითარება ერთი მეორეს დაშორდა.

საქართველომ ევროპისაკენ გაიკაფა გზა.

4. მომავალი რუსეთის საზრთოხა

მეფის რუსეთის გაძლიერება მეზობელ ერთა დაპყრობას მიენერება. ამ მხრივ მისი გეოგრაფიული მდებარეობა მეტათ ხელსაყრელი აღმოჩნდა, განსაკუთრებით აღმოსავლეთით და სამხრეთით. რუსეთმა ადვილათ დაიმორჩილა პატარა ერები და მოსაზღვრე მომთაბარე ტომები და დედმინის მეექვსედის მპყრობელი შეიქნა.

მეოცე საუკუნეში რუსეთში რევოლუციამ ორჯერ იფეთქა, ძირბუდიანათ შეარყია შინაუ-

რი პოლიტიკა, ხოლო საგარეო პოლიტიკა უცვლელია, ის უაღრესათ იმპერიალისტურია და კვლავინდებურათ უცხო ერთა დაპყრობით და მათი გაცარცვით სულდგმულობს. ეს აიხსნება უმთავრესათ იმ გარემოებით, რომ შიდა რუსეთი ანუ ველიკოროსია ეკონომიურათ სუსტია, ხოლო მის მიერ დამორჩილებული ქვეყნები — უკრაინა, კავკასია, თურქესტანი და ციმბირი — მრავალ ბუნებრივ სიმდიდრეს შეიცავს.

კომუნისტებმა მიანგრის ქვეყანა, გაანადგურეს ეკონომიური ცხოვრება და მით თავისი პოლიტიკური ბედი თვითვე გადასჭრეს. მათი დაცემა ადრე თუ გვიან სრულიად უზრუნველყოფილია.

და აი საქართველოს მტერნი სწორედ ამ მომენტიტ გვაფრთხობენ. საბჭოთა კავშირი სუსტია — ამბობენ ისინი — ხოლო მომავალი რუსეთი მსგავსათ ძველი იმპერიისა უძლეველი გახდება და ამიტომაც საქართველოს დამოუკიდებლობაზე ფიქრი ფუჭი ოცნება შეიქნა და თვით ქართველთათვის მავნე ილუზიას წარმოადგენსო.

პატარა ერს არ შეუძლია ანგარიში არ გაუწიოს თავისი დიდ მეზობლის განვითარებას.

მერე რას გვიქადის რუსეთის მომავალი?

სახელმწიფო ხელს უწყობს ერის ეკონომიური ცხოვრების მოწესრიგებას და მის განვითარებას ემსახურება. აქ ერთი პროვინცია მეორეს უკავშირდება და ეკონომიური ძაფების დახლართვით ერის პოლიტიკური მთლიანობა მტკიცდება. ბოლშევიკურმა რეჟიმმა დაანგრია წარმოება, გასწყვიტა ძაფი, რომელიც ერთ ერს მეორესთან ეკონომიურათ აკავშირებდა და მით უაღრესათ განავითარა პარტიკულარიზმი და ერთა დაქსაქსვა. წინეთ უკრაინა ველიკოროსიას აძლევდა პურს, შაქარს, რკინას და ქვანახშირს, რომ იქიდან ნაცვლათ შემოეზიდა ჩითი და მიტკალი, შალი და მაუდი. წარმოების დაცემით მანუფაქტურის ღირსება გაუარესდა და თან ის მამასისხლათაც ფასობს, ხოლო პურს უკრაინელს ხელიდან ძალით სტაცებენ. კიდევ უფრო უდიერათ სწარმოებს კავკასიის, განსაკუთრებით საქართველო-ადერბეიჯანის გაცარცვა. მას ხელიდან ნავთსა და შავ ქვას აცლიან და რომ რუსეთის ძვირი და დამპალი საქონელი თავიდან მოიშორონ და ძალით გაასაღონ, ბათუმი ჩაკეტეს და ამიერკავკასია ევროპის იაფსა და კარგი ღირსების ბაზარს

მოსწყვიტეს. ამიტომაც არის ყველა დამორჩილებულ ერთა შორის თან და თან ძლიერდება იდეა თვითგამორკვევისა და რუსეთისაგან ჩამოშორების. ბოლშევიზმმა ყოფილ მეფეთა იმპერიას ეკონომიური საფუძველი გამოაცალა და იმპერიალისტურ ძალდატანებას ფარდა ახადა. აი სათავე მომავალში იმპერიის შემადგენელ ნაწილებათ დაყოფის და კომუნისტთა მიერ ძალით შეკონინებულ საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირის დაფუშვის.

ამას ნათლათ გრძნობენ თვით რუსთა წრეები; აი რა წარმოთქვა რუს ვაჭარ-მრეწველთა საზოგადოების სხდომაზე ლონდონში 25 აგვისტოს 1921 წ. ბელოცვეტოვმა: „ეჭვს გარეშეა რუსეთის პოლიტიკური გარდაქმნა იმდენათ მძიმე პირობებში მოხდება, რომ საეჭვოა მომავალმა მთავრობამ, რანაირიც უნდა იყოს ის, პირველ ხანებში შესძლოს დიდმპყრობელური პოლიტიკის წარმოება... სრულ უტოპიათ უნდა ჩაითვალოს დაუყონებლივ დაბრუნება პოლონეთისაგან მის მიერ დაპყრობილ არა პოლონურ ოლქებისა, აგრეთვე მოწესრიგება საკითხებისა დიდ-ოკეანეს განაპირა რაიონებისა, კავკასიისა და ბესარაბიის შესახებ. ჩვენ შეგვეძლე-

ბა კიდევ ვიფიქროთ ბალტიის ზღვასთან მი-
მავალ პუნქტების შემოერთებასა და რუსული
ძალაუფლების დამკვიდრებაზე იმიერ-კასპიის
ოლქში. მაშასადამე მომავალი რუსული მთავ-
რობის მორიგი საგანი იქნება შეერთება ვე-
ლიკოროსიის, უკრაინის და ციმბირის ვიდრე
ბაიკალამდე და კაბულამდე და თუ ბედმა
უკარნახა ყოფილი რუსეთის ამ ნაწილებს და-
მოუკიდებელი არსებობა, მაშინ ფიქრი მათის
მჭიდრო კავშირით შეერთებაზე... თუ მომა-
ვალი მთავრობა უძლური აღმოჩნდა დაიცვას
და უზრუნველყოს კერძო ინიციატივა, დროე-
ბით ევროპიელთა მოთხოვნით დამყარდება
კაპიტულაციები¹. იგივე აზრი წარმოსთქვეს
იმავე საზოგადოების სხდომაზე ლონდონში 28
აპრილს 1922 წელს ცნობილმა ფინანსისტებმა
და მრეწველებმა მ. ბრაიკევიჩმა და მ. პლეტ-
ნიკოვმა. „უმჯობესია საფრთხე პირდაპირ
დავასახელოთ — განაცხადეს მათ — ვინემ

¹ „ზაპისკი რუსკ. ეკონ. ობ-ვა“ 4, ლონდონი, 1921 წ.
გვ. 1449-1452. აღსანიშნავია, რომ ბელოცვეტოვს,
რომელიც მეტათ ცნობილი პირია დაზღვევის საქმე-
ში, შესაძლებლათ მიაჩნია რუსეთში კონსტიტუციუ-
რი მონარქიის აღდგენა. ნ. რ.

თვალეზი დაცხუჭოთ ანდა ის დაცფაროთ უნე-
ბისყოფო და მაცნე ოპტიმიზმით. რუსეთის
დანანილების საფრთხე, საფრთხე უეჭველი და
რეალური, უთუოდ არსებობს. რუსეთი განუ-
ყვეტლივ უახლოვდება მას იმისდა მიხედვით,
თუ როგორ კვდებიან მისი სანარმოვო ძალები.
რუსეთის ეროვნული მეურნეობის დაქსაქსვას-
თან ერთად შეიძლება მოხდეს მისი პოლიტი-
კური დაქუცმაცებაც¹."

თვით კომუნისტები ამჩნევენ და გვერდს
ვერ უვლიან ამ საფრთხეს. მათ ერთ ხელში
ხმალი უპყრიათ და თავისუფლების მოტრფია-
ლე ერებს იმორჩილებენ, ხოლო მეორე ხელით
მათ „დამოუკიდებელ“ და „ავტონომიურ“ რე-
სპუბლიკებში აკავშირებენ. გარდა ველიკორო-
სიისა, რომელსაც ოფიციალურათ რუსეთის
სოციალისტური საბჭოთა ფედერატიული რე-
სპუბლიკა ეწოდება, სამი „დამოუკიდებელი“
რესპუბლიკა — უკრაინა, ბელორუსია და
ამიერ-კავკასია, ხოლო თვით ველიკოროსია-
ში 22 ავტონომიური რესპუბლიკა და ოლქი
ითვლება. რასაკვირველია ყველაფერი ეს
თვალთმაქცობაა, საბჭოთა კავშირი არც რე-

¹ იგივე გამოცემა, 6, 1922 წ.

სპუბლიკათა თავისუფალი კავშირია და არც ფედერაცია. აქ ფაქტიურათ ყოველიფერი მოსკოვის ხელშია. მაგრამ კომუნისტები იძულებული შეიქნენ გამოემჟღავნებიათ ის ფაქტი, რასაც ასე ხელოვნურათ მალავდა რუს იმპერიალისტთა ბანაკი: საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირი არა ეროვნული, არამედ ეროვნებათა სახელმწიფოა. აქ გაბატონებულია რუსის ერი, რომელიც მცხოვრებთა უმცირესობას შეიცავს, ხოლო დამორჩილებულია უმრავლესობა — ყველა დანარჩენი ერები¹. რუსეთი ავსტრია-უნგრეთის იმპერიის მდგომარეობაში ჩავარდა და ადრე თუ გვიან მის ბედს გაიზიარებს.

მართალია, არსებობენ ისეთი სახელმწიფო-ნი, სადაც გაბატონებული ერი უმცირესობას წარმოადგენს. ასეთია ინგლისი, სადაც ირლანდიის გამოკლებით 40 მილიონი მცხოვრები ითვლება და 407 მილიონ სულზე ბატონობს დომინიონებსა და კოლონიებში. ასეთია ჰოლანდიის მდგომარეობაც, სადაც 7 მილიონი მცხოვრები ითვლება, რომელიც იმორჩილებს 47 მილიონ მკვიდრს კოლონიებში. მაგრამ ერთი და მეორეც მდიდარია სავაჭრო ფლოტით; ხოლო

¹ იხ. მეორე დამატება.

ინგლისი გარდა ამისა ქვანახშირის მდიდარი მადნეულობით. მიუხედავად ამისა ევროპიელთა მდგომარეობა კოლონიებში შერყეულია. ინგლისი იძულებული შეიქნა დომინიონების სახით ფაქტიურად დამოუკიდებელი სახელმწიფოები შეექნა. ასე განთავისუფლდნენ კანადა, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკები და ირლანდია; ეგვიპტეს და მესოპოტამიას დამოუკიდებლობა აღუთქვამს. კოლონიების განთავისუფლების საკითხი დღიურ წესრიგში დაისვა.

დაუბრუნდეთ რუსეთს. ის ბატონობს არა შორეულ კოლონიებში, არამედ მოსაზღვრე ერებს, რომელთაგან მრავალი თავისი კულტურული განვითარებით უფრო მაღლა დგას. ამ ერთგან ფინლანდია, პოლონეთი, ესტონეთი, ლატვია და ლიტვა უკვე განთავისუფლდნენ. ქართველი ერი, რომელიც რუსის ხალხთან შედარებით გაცილებით უფრო მაღალი კულტურის მატარებელია, ჯერ კიდევ ელის თავის განთავისუფლების დღეს.

უფრო აღსანიშნავია მეორე ფაქტი. ეკონომიურად სუსტი ველიკოროსია დამოუკიდებელია მდიდარ ქვეყნებზე. უკრაინა მიდარია პურით,

შაქრით, ქვანახშირით და რკინით, თურქესტანი ბამბით, კავკასია ნავთით და შავი ქვით, ციმბირი პურით, ოქრო-ვერცხლით და სხვა მადნეულობით, ხოლო ველიკოროსია ცნობილია ტყეებით, მაგრამ შედარებით სუსტია მადნეულობით და სასოფლო მეურნეობის განვითარებით. ღარიბი ქვეყანა მდიდარ ერების დამორჩილებას განაგრძობს!

ამ დამორჩილებულ ხალხთა შორის არიან ისტორიული ერები, რომელნიც ცნობილია თავისი ხანგრძლივი სახელმწიფოებრივი ცხოვრებით. ასეთია საქართველო, უკრაინა, სომხეთი, კავკასიის და თურქესტანის თათარ-მონგოლნი. ერი, რომელმაც ერთხელაც იყო იგემა დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი არსებობა, ბრძოლაზე ხელს ვერ აიღებს და თავის იდეალს ადრე თუ გვიან მიახწნეს.

რუსეთში მრავლად მოიპოვებიან არაისტორიული ერებიც. ასეთი იყვენ ესტონეთი და ლატვია, რომელნიც ახლა დამოუკიდებელ სახელმწიფოებს წარმოადგენენ. არაისტორიულ ერთა განვითარებას რამოდენიმეთ თვით კომუნისტთა პოლიტიკამ შეუწყო ხელი: ცხოვრებამ ისინი აიძულა შეექმნათ ავტონომიური რე-

სპუბლიკები. ეს იყო ფიქცია, თვალის ახვევა. მაგრამ ერებმა დემაგოგიური ფანდიც გამოიყენეს, თანდათან წელში იმართებიან და სრულ განთავისუფლებისათვის ემზადებიან. ბოლშევიკებმა თვითვე გალესეს ეს თავისივე დასაკლავი დანა, თავის სანინააღმდეგოთ თვითვე გამოიწვიეს ქვესკნელთა ძალები.

ოქტომბრის გადატრიალების შემდეგ რუსეთი აზიის რევოლუციათა კალაპოტში მოექცა. ის ჩინეთს უახლოვდება, რომელსაც დაუსრულებელი სამოქალაქო ომი ახასიათებს. ყველაზე უფრო ადვილათ მოსალოდნელია, რომ კომუნისტთა აუცილებელი დაცემა რუსეთში დამთავრდება ანარქიის ცეცხლის გაღვივებით. მართალი არიან ზევით დასახელებული ვაჭარ-მრეწველთა წრეები, რომელნიც რუსეთის ახალ დაქუცმაცებას უფრთხიან. საქართველო და მასთან ერთად კავკასიის სხვა ერები ისარგებლებენ პირველივე ხელსაყრელი მომენტით, რომ დაიბრუნონ წართმეული თავისუფლება. ჩვენ იმედი გვაქვს, რომ ისინი მიზანს მიახწევენ და დამოუკიდებლობას განამტკიცებენ.

ეჭვს გარეშეა, ასევე შეეცდება უკრაინა, თურქესტანი, ბელორუსია და სხვა ერები,

რომელნიც თვითგამორკვევას ეტრფიან. ესთქ-
ვათ, ისინი ან ზოგიერთი მათგანი ერთხელ
კიდევ დამარცხდენ და დაბრუნებული თავისუ-
ფლება კვლავ დაკარგეს. ეს გამოიწვევს ახალი
ბრძოლის გაჩაღებას. მომავალი რუსეთი, როცა
იქ პოლიტიკური თავისუფლება აღდგება, ერთა
შორის ახალ შეხლა-შემოხლის ასპარეზათ გა-
დაიქცევა.

ან დამორჩილებულ ერებთან შეთანხმება,
მორიგებით მათ უფლებათა აღიარება ანდა
ხანგრძლივი ბრძოლა — ასეთია ალტერნატივა,
რომელსაც ისტორია რუსეთს უყენებს.

ან ერთა ნებაყოფლობით განთავისუფლება
და მით ძველი იმპერიის დაფუშვა, ანდა ახა-
ლი შეტაკება და მით უეჭველი მოქანცვა და
კიდევ უფრო დაუძლურება — ასეთია ორი
გარდაუვალი გზა.

ავსტრიის იმპერია გარდაიცვალა. თანამე-
დროვე რუსეთსაც ადრე თუ გვიან ასეთივე
ბედი მოელის. ეს თვით რუსეთის დემოკრატი-
ის ინტერესია და რუსის ხალხის ნორმალური
განვითარების დასაბამი გახდება.

რუსეთში ბინადარ ერთა თვითგამორკვევა
და განთავისუფლება მორიგი საქმე შეიქნა.

5. ერთა თვითგამორკვევა და საყოველთაო განიარაღება

ეროვნული ბრძოლა დიდ დროსა და მსხვერპლს მოითხოვს. ამას ამტკიცებს ბალკანეთის ერთა განთავისუფლება, ისტორია პოლონეთისა და ჩეხოსლოვაკიისა, ფინლანდიისა და ირლანდიისა და სხვა.

ასეთია მწარე სინამდვილე. მისი გვერდის ახვევა არავის შეუძლია. ამ ბრძოლაში არა ერთი და ორი მონაწილე იქანცება, სასონარკვეთილებაში ვარდება და მტრის წინაშე დაჩოქებით ათავენს. მაგრამ ამას სჩადის თითო-ოროლა პირი, ხოლო ერს არ შეუძლია თავის არსებობაზე უარის თქმა, ისე როგორც ადამიანს უპაეროთ ცხოვრება. და აი ერიც განაგრძობს ბრძოლას. იცვლება ბრძოლის მეთოდი, მაგრამ პირდაპირი თუ მიხვეულ-მოხვეული გზით, აშკარა ამბოხებით თუ მშვიდობიანი თავდასხმით ერი განთავისუფლებისაკენ მიილტვის. ცხადია, თანამედროვე ეროვნულ მოძრაობას ღრმა მიზეზები იწვევს და ასულდგმულებს. ეს პირველ ყოვლისა სოციალისტურმა ინტერნაციონალმა აღნიშნა: მან თავიდანვე ერთა თვითგამორკვევის პრინციპი წამოაყენა.

მსოფლიო ომის განმავლობაში ეს საყოველ-
თაო მოთხოვნები შეიქნა, რასაკვირველია,
მონინალმდევე კოალიციის დასასუსტებლად
და გამარჯვების უზრუნველსაყოფათ.

11 იანვარს 1918 წ. პრეზიდენტმა ვილ-
სონმა ასეთი სიტყვებით მიმართა კონგრესს:
„შეუძლებელია ერები და პროვინციები ერთი
სუვერენიტეტის ნაცვლათ მეორეს დავუმორ-
ჩილოთ როგორც უბრალო ნივთი ანდა სათა-
მაშო საგანი. ამჟამათ ხალხზე ბატონობა და
მართვა-გამგეობა შეუძლებელია მისივე ნე-
ბაყოფლობის გარეშე. ერის თვითგამორკვევა
არ არის ლიტონი სიტყვა, არამედ ის სამო-
ქმედო იმპერატიული პრინციპია“. ამიერიდან
ეროვნულ მოძრაობას ოფიციალური დასტური
და ასეთივე იდეური გამართლება მიეცა.

ხალხის მართვა-გამგეობა მისივე თავისუ-
ფალი ნებაყოფლობით — ასეთია ქვაკუთხედი
დემოკრატიის. ეს მოასწავებს პირველ ყოვ-
ლისა პოლიტიკურ თავისუფლებას სახელმწი-
ფოს ფარგლებში. მეორე მხრივ ის მოითხოვს
დამორჩილებულ ერის განთავისუფლებას ამ
ფარგლებიდან. რაკი ერის თავისუფალი სურ-
ვილი არის მართვაგამგეობის უმაღლესი პრინ-

ციპი, ცხადია, ერს ასეთივე უფლებით შეუძლია სახელმწიფოს გამოეყოს და დამოუკიდებელ არსებობას შეუდგეს. დემოკრატია ერის თვით-გამორკვევას გულისხმობს, ხალხის სურვილი ყველაფერია.

სწორეთ ამ უფლებით მოიპოვეს დამოუკიდებლობა ამ უკანასკნელ დროს პოლონეთმა, ჩეხოსლოვაკიამ, ფინლანდიამ, ესტონეთმა, ლიტვამ, ლატვიამ და მესოპოტამიამ, ხოლო დომინიონის უფლება — ირლანდიამ. ასეთივე თავისუფლება ბრიტანეთის იმპერიამ ინდოეთს აღუთქვა. სწორეთ ამ პრინციპის ძალით ამერიკის შეერთებულმა შტატებმა 1924 წლს მოხსნეს სან-დომინგოს ოკუპაცია და უკანასკნელს სრული დამოუკიდებლობა მიანიჭეს. ხალხთა ურთიერთობაში ახალი ხანა იწყება.

ამ პრინციპს ებრძვის ორი მონათესავე ძალა — ბოლშევიზმი და ფაშიზმი. არა ხალხის სურვილი, არა დემოკრატია, არამედ რამოდენიმე პირისა ანუ მცირე ჯგუფის ნება-სურვილი და თვითნებობა — აი სათავე მართვა-გამგეობისა და ქვეყნის ბედის გადაჭრის. ეს მოძღვრება არ ახალია, ძველია. ის დესპოტიის მეოცე საუკუნეში გადმონერგეა. ბოლშევიზ-

მი და ფაშიზმი მსოფლიო ომით გამოწვეული არევ-დარევით სულდგმულობს. მათი სტიქია ანარქიაა. საყურადღებოა ის გარემოება, რომ ბოლშევიზმმა ხელი შეუწყო ფაშიზმის წარმოშობა-განვითარებას, ხოლო უკანასკნელი ახალ ნიადაგს უმზადებს კომუნიზმს. ძალდატანება და ტერორი — ასეთია მათი საერთო გზა. მაგრამ ქვეყანა თანდათან იკურნება მსოფლიო ომის ჭრილობათაგან. სარეპარაციო საკითხის გადაჭრით ბოლშევიკურ-ფაშისტურ რეაქციას ნიადაგი ეცლება, ხოლო დემოკრატია ძალღონეს იკრეფს და მტკიცდება. ფაშიზმის დღეები თუ არა თვეები მაინც დათვლილია, როგორც იტალიაში, ისე ესპანიაში. ევროპაში დიქტატურა მარცხდება და დემოკრატიის ბატონობა მყარდება. ბოლშევიკური დიქტატურა თანდათან მარტოვდება და მისი დამარცხება ახლოვდება.

დემოკრატიის განმტკიცებასვე ემსახურება მეორე მნიშვნელოვანი საკითხი — საყოველთაო განიარაღება — რომელიც მსოფლიო ომმა წამოაყენა. ის დღეს პრაქტიკულათ დაისვა.

ომმა მშრომელთა საუკეთესო ნაწილი იმსხვერპლა. მთელს მსოფლიოში 10 მილიონზე

მეტს ითვლიან მარტო მოკლულთ, ხოლო დაჭრილ-დასახიჩრებულთა რიცხვი 15 მილიონს აღემატება. ომმა დასცა წარმოება, არივდარია მთელი ეკონომიური ცხოვრება და დაავალიანა სახელმწიფონი. მეომარ სახელმწიფოთა საერთო ხარჯი მსოფლიო ომის განმავლობაში 1041 მილიარდ ოქროს ფრანკს უდრიდა, ხოლო ყველა ომზე, რომელსაც ადგილი ჰქონდა 1793 წლიდან 1905 წლამდე სულ დახარჯულა 103 მილიარდი ოქროს ფრანკი. მთავარ სახელმწიფოთა ვალი ომის წინ 220 მილიარდ ოქროს ფრანკს შეადგენდა, ხოლო 1920 წელს 1255 მილიარდს ახწევდა¹. ასეთ პირობებში სრულიად ბუნებრივად წამოიჭრა საყოველთაო განიარაღების საკითხი.

ეს უტოპიაა, ამბობენ რეაქციონერები.

ეს სოციალ-მოღალატეობაა, გაჰკივიან ბოლშევიკები, რომელთაც ააფრიალეს დროშა სამოქალაქო ომისა და ანარქიის ცეცხლის დანთებით თავისი ბატონობის გახანგრძლივებას ლამობენ.

¹ Vandervelde, Faut il changer notre programme, 20-21 გვ.

მსოფლიო ომმა ეკონომიური რევოლუცია გამოიწვია. ძველი ქვეყნები და ერები უკან დააქანა, ხოლო ახალი ქვეყნები წინ წამოსწია და გააძლიერა. დაეცა გერმანია და მისი მოკავშირენი, დაუძლურდა შედარებით ევროპა, ხოლო ამერიკა პირველ რიგში წამოდგა. ამავე დროს უმთავრეს სახელმწიფოებში ეკონომიურ ცხოვრებას რამოდენიმე კაპიტალისტი ანუ კაპიტალისტთა კავშირი, ტრესტი დაეპატრონა. მორგანისა და როკფელერის ხელშია შეერთებული შტატების სიმდიდრის 36%-ის კონტროლი. მათ ემორჩილება 320 მილიონერი და მთელი მათი ქონება 24.686.000.000 დოლარს უდრის¹. ჰუგო შტინესის ფირმის კონტროლს გერმანიასა და სხვა ქვეყნებში ემორჩილება სხვა და სხვა საწარმოო დარგი 8 მილიარდი ოქროს მარკის ღირებულებით². კაპიტალის კონცენტრაცია უმაღლეს საფეხურს ახწევს. მთელი ამერიკის ფოლადი ერთი ტრესტის ხელშია. ამერიკის ნავთი სავსებით სტანდარტიზაციის ტრესტის კონტროლს ექვემდებარება.

¹ იხ. ვანდერველდეს ზემოთ ნაჩვენები ნიგნი, გვ. 64-65.

² J. Caillaux, *Ou va la France? Ou va L'Europe?*

ამავე დროს ეწყობა ეროვნულ და ინტერნაციონალურ ტრესტთა კავშირი ანუ ტრესტთა ტრესტი. სტანდარტ-ოილისა და როილ-დაჩ-შელის ტრესტები მსოფლიო ნავთს დაეპატრონენ. ცენტრალიზაცია ეკონომიურ სფეროში — აი რა ახასიათებს მსოფლიოს ამ ხანათ.

ომმა დასცა ძველი იმპერიალიზმი, რომელსაც გერმანია, რუსეთი და ავსტრია-უნგრეთი მეთაურობდენ. ხმლით ხელში ლამობდენ ისინი მსოფლიო ბაზარზე გაბატონებას. ავსტრია-უნგრეთის იმპერია დაირღვა. გერმანიამ დაჰკარგა კოლონიები და ფლოტი, მას ჩამოაშორეს დამორჩილებული ერები, იარაღი აყარეს, რეპარაციის სახით დიდი კონტრიბუცია დაადევს და ფინანსიურ კონტროლს დაუმორჩილეს. რუსეთი მეშვიდე წელია რაც ანარქიის ტალღებში ცურაობს და დღითი-დღე უძლურდება და ეცემა. ამით გზა გაეხსნა მსოფლიოში ორი უდიდესი ქვეყნის — შეერთებული შტატების და ბრიტანეთის იმპერიის გაბატონებას. ომმა მათი მეტოქენი მინასთან გაასწორა და ეკონომიური განვითარების მონოპოლიური მეთაურობა მიუძღვნა. უმთავრესათ არა ხმლითა და მახვილით, არამედ ოქროთი და თავისი

უზარმაზარი სავაჭრო ფლოტით ეს ორი ვეებერთელა სახელმწიფო ყველა ერს ეკონომიურ-ფინანსიური კონტროლის ქვეშ აყენებს. თანამედროვე იმპერიალიზმმა ახალი სახე მიიღო. პირველ რიგში ეკონომიური უპირატესობით ცდილობს ის ბაზრების მოპოებას და ამგზით მრეწველობის განვითარებას.

ახლა ვიკითხოთ: რა მდგომარეობაშია დანარჩენი მსოფლიო?

ყველა ქვეყანა დავალიანებულია. ჩრდილო ამერიკის შეერთებულ შტატებისაგან ევროპიულ სახელმწიფოებს ნასესხები ჰქონდათ (ივლ. 1921 წ.) 11.034.767.585 გირვანქა სტერლინგი ანუ დაახლოებით 110 მილიარდი ოქროს მანეთი, ხოლო იმავე ქვეყნებზე ინგლისს გასესხებული აქვს (მარტი 1921 წ.) ერთი მილიარდ 806.828.245 გირვანქა სტერლინგი ანუ 18 მილიარდი ოქროს მანეთი¹.

ხალხი ყველგან გაღატაკდა, საქონლის შეძენის საშუალება მოესპო და აქა-იქ ფიზიკურ გადაგვარების გზასაც დაადგა. ასეთ დროს ევროპის შეიარაღება, მილიტარიზმის

¹ J. Keyns, Nonvelles considérations sur les consequences de la paix. გვ. 253-254.

აღორძინება, ზოგან მისი გაძლიერებაც კი მსოფლიოს ეკონომიური აღდგენის უარყოფაა და მას გაღატაკების მორევში გადაგდებას უქადის.

ამას ერთვის ის გარემოება, რომ განვლილი ომიანობის ხანაში ბრძოლა თანდათან ჰაერსაც მოედვა, საჰაერო ესკადრები მოენყო და მონინააღმდეგეთა შესამუსრავათ მრავალი ახალი ტექნიკური საშუალება გამოიგონეს — ამიტომაც არის რომ მილიტარიზმი ამ უამათ გაცილებით მეტ ნივთიერ მსხვერპლს მოითხოვს, ვინემ ეს იყო ომის წინეთ და მსოფლიოს ეკონომიურ კატასტროფას უმზადებს. ასეთ პირობებში ამერიკა და ინგლისი განიარაღებას ესარჩლებიან.

ეს დემოკრატიის ინტერესია და მოასწავებს ერთი მხრით სახელმწიფოს ფარგლებში რეაქციის შემუსვრას, კომუნისტურ-ფაშისტური ელემენტების ალაგმვას, ხოლო მეორე მხრივ დამორჩილებულ ერთა განთავისუფლებას.

ცენტრალიზაცია ეკონომიურ სფეროში პოლიტიკურ დეცენტრალიზაციას ამზადებს.

ეს ტენდენცია დამლუპველია რუსეთის იმპერიალიზმისათვის; ის პირველ რიგში კავკასიას

უნდა გამოეთხოვოს. მსოფლიო ომის ცეცხ-
ლი ბალკანეთის ნახევარ-კუნძულზე დაენთო,
ხოლო მომავალ საერთაშორისო კონფლიქტთა
დასაბამი ნავთიან ადგილთა გარშემო ბრძო-
ლაში უნდა ვეძიოთ. პირველ რიგში აქ კავკა-
სია დგას. წინეთ საერთაშორისო დემოკრატია
ბალკანეთის თავისუფალ ერთა ფედერაციის
შექმნას ითხოვდა. იგივე დემოკრატია ადრე
თუ გვიან გადაჭრით უნდა გამოესარჩლოს
კავკასიის ერთა განთავისუფლებას, რომ ამ
გზით დიდ სახელმწიფოთა შორის შეტაკებას
საზღვარი დაუდვას და თავიდან აიცილოს
ახალი უფრო საშინელი მსოფლიო ომი. ეს
ნავთიან ადგილთა ინტერნაციონალური გზით
ექსპლუატაციის დასაბამი გახდება.

ერთა თვითგამორკვევა მილიტარიზმის შე-
მუსვრას აჩქარებს.

როგორც ხედავთ, ერთი მეორეს ეტაკება
ორი მოწინააღმდეგე ტენდენცია, ებრძვის
ორი ქვეყანა. ერთ მხარეზეა ამერიკა და ევ-
როპა, ხოლო მეორეზე — რუსეთი. პირველს
მხარს უჭერს სოციალისტური, სინდიკალური
და კოოპერატიული ინტერნაციონალი: საყო-
ველთაო განიარაღება მათ მორიგ საქმეთ გა-

მოაცხადეს და მას ენერგიულათ ესარჩლებიან. საბჭოთა რუსეთი გარიყულია. ძალდატანებისა და მილიტარიზმის მოციქული, ის ძველი იმპერიალისტური დროშით დგას მსოფლიოს წინაშე და უკანასკნელის დაფრთხობას ლამობს. ჭინჭრაქა ზღვას გადანვით ემუქრებოდაო, სწორეთ ესაა.

ვინ გაიმარჯვებს?

რუსეთის წინაშე ორი გზა იხსნება: ან ის ახალ საყოველთაო ტენდენციას დაემორჩილება და განიარაღებას შეუდგება, ან არა და ხმლით შეეცდება ავანტიურის დაწყებას. პირველი გზა მას უომრათ დამარცხებას უქადის. რუსეთის მიერ დამორჩილებული ერები ამოძრავდებიან და განთავისუფლებას შეეცდებიან. მეორე შემთხვევაში მას ხმლითვე უეჭველი დამარცხება მოელის: რუსეთს იარაღს აპყრიან და მსგავსათ გერმანიის იმპერიისა შესაფერ კუნჭულს მიუჩენენ. ძველი იმპერიალიზმის აღსასრული თანდათან ახლოვდება. მსოფლიოში ახალი ურთიერთობა მზადდება.

ეკონომიურ-ფინანსიური აუცილებლობა, ერთი მხრივ, დემოკრატიის შეგნება-შეკავშირება, მეორე მხრივ — აი ის ორი ძალა, რომელიც

მიმართულია მილიტარიზმის წინააღმდეგ და თავისუფალ ხალხთა თანამშრომლობას ნიადავს უმზადებს.

მისი განხორციელება ხალხთა ლიგის საქმეა.

6. ხალხთა ლიგა

მსოფლიო ომმა ძირბუდიანათ შეარყია სახელმწიფოთა ურთიერთობა. მან მიწასთან გაასწორა დამარცხებული კოალიცია გერმანიის მეთაურობით და უცხოელ ფინანსისტთა საწველ ფურათ გადააქცია. ამავე დროს გამარჯვებულნიც ფაქტიურათ დამარცხდნენ. ინგლისში 1.122.000 უმუშევარი ითვლება. 1921 წ. ამერიკაში 4 1/2 მილიონი უმუშევარი ირიცხებოდა. ზოგი ერი დასუსტდა ვალიუტის დაცემით, ხოლო მეორეთა აღებმიცემობა შეირყა ვალიუტის სიმტკიცით, ვინაიდან მას არ ძალუძს დაბალ ვალიუტიანი ქვეყნების მეტოქეობის ატანა. სახელმწიფო ვალი ყველგან საზღაპროთ გაიზარდა და რამდენიმე მომავალ თაობას კისერზე მძიმე ტვირთი დაანვა. ინგლისში

თითო სულმა (და არა ოჯახმა) უნდა გადაიხადოს 66 გირვანქა სტერლინგი ანუ დაახლოებით 1600 ოქროს მანეთი, ხოლო საფრანგეთში — 149 გირვანქა სტერლინგი ანუ 1410 ოქროს მანეთი. თუ საფრანგეთის ოჯახს სამი სულით განვსაზღვრავთ, ხოლო მუშის საშუალო თვიურ ხელფასს 600 ქალაქის ფრანკით ანუ 56 ოქროს მანეთით, მუშა იძულებული იქნება ექვსნახევარი წლის განმავლობაში მთელი თავისი შემოსავალი სახელმწიფოს გადასცეს, რომ ვალი დაფაროს. რა გასაკვირვალაა ომს ყველა ზიზლით იხსენიებს და მშვიდობიანობას ელტვის.

ეს ხალხთა ლიგამ უნდა იკისროს. მართალია, ის ჯერ კიდევ სუსტია, უფრო გამარჯვებული კოალიციის იარაღია, ვინემ თავისუფალ ხალხთა კავშირი. მაგრამ დემოკრატია ომით გამოწვეულ დაქსაქსვას თავს დაახნევს და ხალხთა ლიგის გავლენაც თანდათან იზრდება. მან გადაჭრა ალანდის კუნძულთა საკითხი, მოაწესრიგა გერმანია-პოლონეთის დავა ზემო სილეზიის შესახებ, გაავლო საზღვარი სამხრეთ სლავიასა¹ და ალბანეთს შორის, გადაჭრა მემე-

¹ იგულისხმება იუგოსლავია.

ლის საკითხი და სხვა. მანვე უნდა მოაწესრიგოს მოსულის საკითხი.

მართალია ხალხთა ლიგას ჯერ კიდევ არ მიკედლებია შეერთებული შტატები, გერმანია და რუსეთი. მაგრამ პირველი უკვე მიემხრო ჰააგის საერთაშორისო ტრიბუნალს და თან მთელი თავისი დიდი ავტორიტეტით მხარს უჭერს საყოველთაო განიარაღებას. ამასთანავე რეპარაციისა ანუ დანგრეულ ოლქების აღდგენის საკითხი, რომელიც ევროპას ახალ შეხლა-შემოხლას უქადდა, მისი ენერგიული მონაწილეობით მოგვარდა. გერმანიის შესვლა ლიგაში ახლო მომავალში მოხდება. ამავე გზას უნდა დაადგეს მომავალი რუსეთიც და საყოველთაო განიარაღებას, რომლის პრაქტიკულ განხორციელებას ხალხთა ლიგა უკვე შეუდგა, ნებით თუ უნებლიეთ მიეკედლოს. მხოლოდ ამ პირობებში შესძლებს ის ამერიკა-ინგლისის ფინანსიური დახმარების მიღებას და მით ეკონომიურ აღორძინების გზაზე შედგომას.

ლონდონის კონფერენციამ 1924 წ. რეპარაციის შესახებ სახელმწიფოთა ურთიერთობის მოსაწესრიგებლად ახალი პრინციპი წამოაყენა, რასაც შემდეგ ხალხთა ლიგაც მიემხრო.

ეს არის სავალდებულო არბიტრაჟი. მას დიდი ხანია მოითხოვდა საერთაშორისო დემოკრატია. ეს პირველ ყოვლისა პატარა სახელმწიფოთა ინტერესია, მათ შორის საქართველოსიც. ხალხთა ურთიერთობა შეთანხმებასა და უფლების ნიადაგზე უნდა მოეწყოს და არა ძალდატანებასა და ხმლის უპირატესობაზე. ჰააგის საერთაშორისო ტრიბუნალის გავლენა თანდათან იზრდება.

ცხადია, ჯერ კიდევ საკმაოდ ძლიერია საიდუმლო დიპლომატია. ჯერ კიდევ სულდგმულობს ძველი იმპერიალიზმი, რომელიც იარაღის ჩხარუნით მსოფლიოს მყუდროებას არღვევს და ახალს ომებს ნიადაგს უმზადებს. განსაკუთრებით უნდა ითქვას საბჭოთა რუსეთის შესახებ, რომელიც ყველგან დემოკრატიის საწინააღმდეგო შეთქმულობას აწყობს და მუდამ დღე ემუქრება საყოველთაო მშვიდობიანობას. ჯერ კიდევ საკმაოდ ძლიერია არსებულ სახელმწიფოთა შორის ეკონომიურ და პოლიტიკურ ინტერესთა წინააღმდეგობა. მაგრამ აშკარაა ისიც, რომ მშვიდობიანობის ტალღა თანდათან იზრდება და დემოკრატია ძლიერდება. ის მილიტარიზმის მტერი და მშვი-

დობიანობის მოციქულია. მას ზურგს უმაგრებს ფინანსიურ-ეკონომიური აუცილებლობა, რომელიც ყველა ერს უკარნახებს განიარაღებას, თუ არ სურს მას ქვეყნის გავერანება და ეკონომიური დაქცევა. ძველი იმპერიალიზმი წარსულით საზრდოობს, ხოლო მომავალი დემოკრატიის სამეფოს ეკუთვნის.

ხალხთა ლიგის თავისუფალ ერთა კავშირათ გარდაქმნა, მისი მსოფლიო პარლამენტის უფლებით აღჭურვა და ამ გზით საყოველთაო მშვიდობიანობის უზრუნველყოფა — აი საიტკენ მიემართება კაცობრიობა და ისიც ჩქარი ნაბიჯით.

იმპერიალისტურ თავდასხმას და პატარა ერთა დამონებას ნიადაგი თანდათან ეცლება. დამორჩილებულ ერთა განთავისუფლებას ახლოვდება. კიდევ მეტი: ეს ისტორიული აუცილებლობა შეიქმნა.

დასკვნა

წინეთ ერი მეფეთა ხელში სათამაშო ნივთს წარმოადგენდა. მას „ნებიტა ღვთისათა“ მეორე მეფეს უძღვნიდენ და კისერზე უცხო უღელს ადგამდნენ. მაგრამ მეფეთა ტახტი თითქმის ყველგან დაიმსხვრა და თვით ხალხის ნება-სურვილი მართვა-გამგეობას საფუძვლათ დაედვა. ერის თავისუფალი თვითგამორკვევა! ერთი ერი ერთი სახელმწიფო! — ასეთია თანამედროვე დემოკრატიის პრინციპი. აი რა გაისმის ქვეყნის კიდიდან კიდემდე. ამით ისარგებლეს დამორჩილებულმა ერებმა. მსოფლიო ომის შემდეგ ბევრი მათგანი საბოლოოთ განთავისუფლდა.

საყოველთაო ტალღამ საქართველოც აიყოლია. ქართველმა ერმა თვალები გამოიფშვნიტა, საღათას ძილს თავი დაახნია და კვლავ აღადგინა ასი წლის განმავლობაში შეწყვეტილი დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი ცხოვრება, რომელსაც 2000 წლის ისტორია

აქვს. მაგრამ ქართველ ერს თავს ახალი უბედურება დაატყდა. ოთხი წლის წინეთ საქართველოს ომის გამოუცხადებლათ შემოესია ლაშქარი საბჭოთა რუსეთის, რომელმაც 1920 წ. 7 მაისის ხელშეკრულობით იცნო დემოკრატიული რესპუბლიკის სუვერენობა. ქართველი ერი დამარცხდა. მტერმა სამხედრო ოკუპაცია დაანესა. საქართველოს არ დაუყრია ფარხმალი, არ შერიგებია უცხო ხიშტების ბატონობას და მუდამ დღე სხვა და სხვა გზითა და საშუალებით დამოუკიდებლობის აღდგენას ელტვოდა. აგვისტო-სექტემბრის განმავლობაში 1924 წ. ქართველმა ერმა იარაღით ხელში სცადა თავისუფლების მოპოება, მაგრამ ამაოთ. აჯანყება დამარცხდა, რუსის ლაშქარმა სძლია ერთსულოვნათ ამოძრავებულ ქართველობას. და აი მტერმა ააოხრა საქართველო და გაუღიჭა მისი საუკეთესო შვილები. მთელი ქართველი ერი ძაძებში გახვეულია. მტერი არ ერიდება არავითარ ძალდატანებას, რომ საქართველო სისხლის მორევში ჩაახრჩოს და ტერორით და ათასნაირ ხრიკებით ქართველი ერი სულიერთ გასტეხოს. ამაო ცდაა. ქართველი ხალხი გამოწრთობილია ხანგრძლივ ეროვნულსა და

რევოლუციონურ ბრძოლაში. მან კარგად იცის დიდებული პოეტის სიტყვები: „ჭირსა შინა გამაგრება ისე უნდა ვით ქვითკირსა.“

თან ქართველი ხალხი აშკარათ ხედავს, რომ ბოლშევიზმის დამხობა ახლოვდება. მართალია არავინ იცის დრო და უამი, როცა რუსეთში კომუნისტური რეჟიმი დაეცემა, მაგამ ის ისტორიის მიერ საბოლოოთ განწირულია. მოხდება რუსის ხალხის ამოძრავება თუ საგარეო გართულება, ან ორივე ერთად, — ეს სულ ერთია. საქართველოს განთავისუფლება ამ კონფლიქტებთან არის დაკავშირებული და გადაბმული. ჩვენ აქეთკენ მივექანებით.

საბჭოთა რუსეთი სუსტდება შიგნით. პირველ ყოვლისა ეკონომიურათ და ფინანსიურათ და მარტოვდება გარეთ. მართალია ევროპაში ჯერ სავსებით არ გამქრალა ილიუზიები რუსული კომუნიზმის ევოლუციისა და „მორჯულების“ შესახებ, მაგრამ ჩიჩერინის¹ საგარეო აგენტურა — კომინტერნი ამ ილიუზიას ნიადაგს სწრაფათ აცლის და რუსეთის იზოლაციას ამზადებს.

¹ გახლდათ სსრკ-ს იმჟამინდელ საგარეო საქმეთა კომისარი. რედ.

უნდა მოხდეს ორში ერთი: ან ევროპა გაბოლშევიკდეს ანდა რუსეთი გაევროპიელდეს. პირველი აბსურდია. ევროპაში კომუნიზმი დაეცა და თუ კიდევ ის სულ ლაფავს მხოლოდ იმ 200 მილიონ ოქროს მანეთით, რასაც ყოველწლიურათ უხვათ აბნევს ზინოვიევი თავის აგენტთა შორის. ამავე დროს ევროპა თანდათან რწმუნდება, რომ საბჭოთა რუსეთი ეკონომიურათ გაკოტრდა და ამიტომაც არის ასე დაუინებით მოითხოვს სესხს ბოლშევიკური აგიტაციის გასაძლიერებლათ და ახალ შეთქმულობათა მოსაწყობათ. ევროპასა და რუსეთს შორის უფსკრული თანდათან ღრმავდება. აი სათავე ბოლშევიზმის დაცემის მოახლოების და რუსეთის გაევროპიელების.

ქართველი ერი საკმაოდ გათვითცნობიერებულია და არ შეუძლია არ შეამჩნიოს ის ღრმაცვლილება, რომელიც მსოფლიო ომმა გამოიწვია. ძველ იმპერიალიზმს ისტორია წესს უგებს და ხალხთა ურთიერთობას ახალ საფუძველზე აშენებს.

საქართველოს მოწინააღმდეგენი ეყრდნობიან ჩეკას, ხოლო ქართველი ერი — ისტორიის უღმობელ და უძლეველ კანონს.

„ოხრანნიკებმა“ ვერ იხსნეს მეფე ნიკოლოზ მეორის ტახტი. ქართველთა შორის იშვიათად იქნება ისეთი ბეცი, რომელიც ბოლშევიკებს დაუჯერებს, რომ ჩეკისტები იხსნიან სტალინ-ზინოვიე-კამენევის ტახტს და ამ გზით ქართველ მოღალატეებს ხალხის რისხვას თავიდან ააშორებენ. ჩვენ დღითი-დღე ვუახლოვდებით მოძალადე ოკუპანტთა ბატონობის შემუსვრას საქართველოში.

ეს თვით ქართველი ხალხის, პირველ ყოვლისა საქართველოს მუშათა და გლეხთა საქმეა. მას მუდამ უნდა ახსოვდეს ის სიტყვები, რომელიც ინგლისის გენიოსმა-პოეტმა ბაირონმა საბერძნეთის ერს მიუძღვნა:

„განა არ იცით თქვენ, რომ თავისუფლების მოტრფიალენი საკუთარი ხელით უნდა განთავისუფლდნენ!?“

ჩვენ სრული იმედით შევსცქერით მომავალს, დარწმუნებულნი, რომ ქართველი ერი ისარგებლებს შესაფერი მომენტით დამოუკიდებლობის აღსადგენათ და გასამტკიცებლათ.

თავისუფლების და მშვიდობიანობის მოტრფიალე კაცობრიობის სრული თანაგრძნობა მის მხარეზე იქნება.

პირველი დამატება

მართვა-გამგეობის ფორმა და მცხოვებთა რაოდენობა სხვა და სხვა სახელმწიფოში¹.

მსოფლიოში დაახლოვებით 1.800.000.000 (მილიარდ-რვაასი მილიონი) მცხოვრები ითვლება. ეს რიცხვი შემდეგნაირათ ნაწილდება არსებულ 70 სახელმწიფოთა შორის;

1. ინგლისი — იმპერია — 40.000.000,
დომინიონებსა და კოლონიებში 407.000.000
სულ — 447.000.000
2. ჩინეთი — რესპუბლიკა — 425.000.000
3. ამერიკის შეერთებული შტატები — რესპუბლიკა — 112.000.000,
კოლონიებში 17.000.000,
სულ — 129.000.000
4. რუსეთი — საბჭოთა რესპუბლიკების კავშირი (იმ ტერიტორიების ჩათვლით, რომელიც მოსკოვმა ისევ დაიპყრო) — 120.000.000

¹ სტატისტიკური ცნობები განსაკუთრებით აზიის სახელმწიფოთა შესახებ დაახლოვებითია, ვინაიდან ამ ქვეყნებში იშვიათ გამოწვევას გარდა მცხოვრებთა საყოველთაო აღწერა არ ხდება. ავტ.

5. საფრანგეთი — რესპუბლიკა — 40.000.000,
კოლონიებში 58.000.000,
სულ — 98.000.000
6. იაპონია — იმპერია — 58.000.000,
კოლონიებში 21.000.000
სულ — 79.000.000
7. გერმანია — რესპუბლიკა — 64.000.000
8. პოლანდია — სამეფო — 7.000.000,
კოლონიებში 47.000.000,
სულ — 54.000.000
9. იტალია — სამეფო — 39.000.000,
კოლონიებში 2.000.000,
სულ 41.000.000
10. ბრაზილია — რესპუბლიკა — 30.000.000
11. პოლონეთი — რესპუბლიკა — 28.000.0000
12. ბელგია — სამეფო — 7.000.000,
კოლონია (კონგო) 20.000.000,
სულ 27.000.000
13. ესპანია — სამეფო — 21.000.000,
კოლონიებში 2.000.000,
სულ 23.000.000
14. მექსიკა — რესპუბლიკა — 16.000.000
15. პორტუგალია — რესპუბლიკა — 6.000.000,
კოლონიებში 9.000.000,
სულ — 15.000.000

16. რუმინია — სამეფო — 14.500.000
17. სპარსეთი — სამეფო — 14.000.000
18. ჩეხოსლოვაკია — რესპუბლიკა — 13.000.000
19. სამხრეთ-სლავია — სამეფო — 12.000.000
20. ეგვიპტე — სამეფო — 11.000.000
21. აბისინია — იმპერია — 10.000.000
22. ოსმალეთი — რესპუბლიკა — 10.000.000
23. სიამი — სამეფო — 8.600.000
24. არგენტინა — რესპუბლიკა — 8.000.000
25. უნგრეთი — სამეფო — 7.800.000
26. კოლუმბია — რესპუბლიკა — 6.500.000
27. ავსტრია — რესპუბლიკა — 6.300.000
28. ავგანისტანი — სამეფო — 6.000.000
29. საბერძნეთი — რესპუბლიკა — 6.000.000
30. შვეცია — სამეფო — 5.800.000
31. ბულგარეთი — სამეფო — 4.860.000
32. პერუ — რესპუბლიკა — 4.500.000
33. ჩილი — რესპუბლიკა — 4.000.000
24. შვეიცარია — რესპუბლიკა — 3.800.000
35. დანმარკი (დანია) — სამეფო — 3.200.000
37. ლატვია — რესპუბლიკა — 3.000.000
38. საქართველო — რესპუბლიკა — 2.840.000
39. ენესუელა — რესპუბლიკა — 2.800.000
40. ნორვეგია — სამეფო — 2.611.000
41. კუბა — რესპუბლიკა — 2.600.000

42. ტიბეტი — თეოკრატიული მონარქია —
2.500.000
43. ჰაიტი — რესპუბლიკა — 2.300.000
44. ბოლივია — რესპუბლიკა — 2.268.000
45. ლატვია — რესპუბლიკა — 2.200.000
46. ურუგვაი — რესპუბლიკა — 2.000.000
47. მესოპოტამია — სამეფო — 1.900.000
48. გვატემალა — რესპუბლიკა — 1.840.000
49. იემენი ანუ ბედნიერი არაბეთი —
სამეფო — 1.800.000
50. სან სალვადორი — რესპუბლიკა —
1.700.000
51. ესტონეთი — რესპუბლიკა — 1.600.000
52. ლიბერია — რესპუბლიკა — 1.500.000
53. ეკვატორი — რესპუბლიკა — 1.400.000
54. მონგოლეთი — თეოკრატიული მონარქია —
900.000
55. პანამა — რესპუბლიკა — 850.000
56. ალბანეთი — რესპუბლიკა — 800.000
57. პარაგვაი — რესპუბლიკა — 716.000
58. ნიკარაგუა — რესპუბლიკა — 700.000
59. სან-დომინგო — რესპუბლიკა — 643.000
60. ჰონდურასი — რესპუბლიკა — 613.000
61. ნეჯდი (შუა არაბეთი) — სამეფო 600.000
62. ომანი ანუ მასკატი — სამეფო — 500.000

- 63. ჰიჯასი — სამეფო — 400.000
- 64. კოსტა-რიკა — რესპუბლიკა — 323.000
- 65. იმიერ-იორდანის სახელმწიფო —
სამეფო — 300.000
- 66. ლიუქსემბურგი — სამთავრო — 264.000
- 67. ისლანდია — რესპუბლიკა — 80.000
- 68. მონაკო — სამთავრო — 24.000
- 69. სან-მარინო — რესპუბლიკა — 20.000
- 70. ლიხტენშტეინი — სამთავრო — 12.000.

მეორე დამატება

საბჭოთა რესპუბლიკების მცხოვრებთა რაოდენობა¹.

საბჭოთა კავშირში სულ ირიცხება 120 მილიონი მცხოვრები. უმრავლესობა დამოუკიდებელ და ავტონომიურ რესპუბლიკებსა და ოლქებში ბინადრობს, როგორც ამას შემდეგი ცხრილი გვიჩვენებს:

უკრაინა — 26.000.000

ბელორუსია — 3.000.000

¹ ვსარგებლობთ სხვათა შორის ბოლშევიკურ გამოცემებით, მაგ. „ვსია როსსია“ 1923 წლისა, გამოცემა სახ. მეურნეობის უმაღ. საბჭოსი.

ამიერკავკასია — 7.000.000
 კავკასიის მთიელნი -- 2.500.000
 ბუხარა — 3.000.000
 ყირგიზთა რესპუბლიკა — 4.500.000
 ბაშკირთა რესპ. — 3.000.000
 თათრების რესპ. (ე. წ. ყაზანის თათ) —
 3.00.000
 თურქესტანის რესპ. — 5.000.000
 ხორეზმის რესპ. (ხვარაზმში)¹ — 1.000.000
 ყირიმის რესპ. — 700.000
 ჩუვაშების ავტონ. ოლქი — 700.000
 ვოტიაკების ავტონ. ოლქი — 700.000
 მოლდავანთა ავტ. რესპ. — 600.000
 გერმანელ მშრომელთა კომუნა — 500.000
 მარიის ავტ. ოლქი — 400.000
 იაკუტების ავტ. ოლქი — 300.000
 აღმოსავლეთ კარელიის ავტ. ოლქი — 200.000
 ბურიატ-მონგოლთა ავტ. ოლქი — 200.000
 კომის ავტ. ოლქი (ზირიანებისა) — 200.000
 ოირატიის ოლქი — 100.000
 სულ — 62.600.000

გარდა ამისა სახეში უნდა ვიქონიოთ ის საყუ-
 რადლებო გარემოებაც, რომ დონის ოლქმა (2.500.000

¹ მცდარი დასახელებაა (რედ.).

მცხოვრები) და ყუბანის ოლქმა (3.000.000 მცხოვრები) უკვე სცადეს დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა შექმნა. ორივე ოლქში მცხოვრებთა 40-50% უკრაინელებია, რაიცა კიდევ უფრო აძლიერებს ამ ოლქთა თვითგამორკვევის ლტოლვილებას.

ველიკოროსიაში ცხოვრობენ სხვა პატარა ერებიც, რომელნიც ზემოთ ნაჩვენებ ცხრილში არ არის აღნუსხული, მაგ. ლაპლანდიელები, სამოედები და სხვ.

დასახელებულ რესპუბლიკებსა და ავტონომიურ ოლქებში ბინადრობენ რუსებიც, მაგრამ საერთოთა გაცილებით მეტი არარუსია 'თავმოყრილი ველიკოროსიის ფარგლებში, ვინემ რუსები მოსკოვის მთავრობის მიერ დამო რჩილებულ ტერიტორიაზე.

სარჩევი

ისტორიული პიროვნება	III
შესავალი.....	3
1. ჩვენ და ოსმალეთი.....	5
2. პოლიტიკური და ეკონომიკური დამოუკიდებლობა.....	9
3. საქართველოს ეკონომიკური მდგომარეობა.....	19
4. მომავალი რუსეთის საფრთხე.....	26
5. ერთა თვითგამორკვევა და საყოველთაო განიარაღება.....	37
6. ხალხთა ლიგა.....	48
დასკვნა	53
პირველი დამატება.....	58
მეორე დამატება	62